

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

ROZVOJOVÁ POMOC EU – SPOLUPRÁCE S PERU

(bakalářská práce)

Autor: Tereza Lášková

Vedoucí práce: Ing. Iveta Černá, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 3. května 2011

.....

podpis studenta

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Ing. Ivetě Černé, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady a připomínky během zpracovávání této bakalářské práce. Dále bych na tomto místě chtěla poděkovat paní Carmen del Rocio Azurín Araujo, za vstřícnost při zodpovídání mých otázek i poskytnutí důležitých materiálů, které přispěly ke zkvalitnění této práce.

Obsah

Seznam obrázků a tabulek	3
Seznam použitých zkratk	4
Úvod	6
1. Rozvojová politika	8
1.1 Historický pohled.....	9
1.2 Cíle rozvojové politiky	10
1.2.1 Rozvojové cíle tisíciletí.....	11
1.3 Idealismus a pragmatismus v rozvojové politice.....	13
1.4 Nástroje rozvojové politiky	14
1.5 Oficiální rozvojová pomoc.....	16
1.6 Humanitární pomoc	17
1.7 Skutečně pomoc funguje?.....	18
2. Rozvojová pomoc Evropské unie	21
2.1 Vývoj evropské rozvojové politiky.....	22
2.2 Cíl a oblasti spolupráce.....	24
2.3 Koncept spolupráce.....	24
2.4 Rozvojové programy EU	25
2.5 Nástroje rozvojové politiky EU	26
2.6 Instituce spravující rozvojovou politiku.....	28
2.7 Spolupráce EU s Latinskou Amerikou.....	29
2.8 Efektivita rozvojové pomoci EU	31
3. Peru	32
3.1 Sociální situace	32
3.2 Ekonomická situace.....	33

3.3	Problémy v Peru	34
3.3.1	<i>Koka</i>	35
3.4	Peru v rámci Andského společenství národů	37
3.5	Spolupráce EU a Peru	38
3.5.1	<i>Historie spolupráce EU a Peru</i>	39
3.6	PRODAPP	40
3.6.1	<i>Hodnocení programu</i>	44
Závěr		47
Zdroje		50
Seznam příloh		56
Přílohy		57

Seznam obrázků a tabulek

Obrázky

Obrázek 1 Nástroje rozvojové politiky	14
Obrázek 2 Vývoj ODA	17
Obrázek 3 Princip spolupráce EU	24
Obrázek 4 Rozpočet EU pro rok 2010 v mld EUR	28
Obrázek 5 Srovnání vývoje HDI	33
Obrázek 6 Překážky obchodu v Peru	34
Obrázek 7 Produkce koky v andském regionu	36
Obrázek 8 Odhadovaná produkce kokainu v tunách	36
Obrázek 9 Finanční prostředky dle oblastí spolupráce	38
Obrázek 10 Poskytnuté zdroje dle oblastí spolupráce v letech 2007–2013	38
Obrázek 11 Finanční prostředky dle oblastí spolupráce v období 2002–2006	40
Obrázek 12 Financování PRODAPP, procentuální vyjádření	41

Tabulky

Tabulka 1 Poměr ODA/HDP u vybraných států v roce 2010	12
Tabulka 2 Nástroje rozvojové politiky	26
Tabulka 3 Systém institucí	28

Seznam použitých zkratk

AKT	Státy Afriky, Karibiku a Pacifiku
CARICOM	Karibské společenství Caribbean Community
CSP	Strategický dokument země Country Strategy Paper
DCI	Instrument rozvojové pomoci Development Co-operation Instrument
DEVIDA	Národní komise pro rozvoj a život bez drog Comisión Nacional para el Desarrollo y Vida sin Drogas
DG	Generální ředitelství Directorate General
DG DEV	Generální ředitelství pro rozvoj Directorate General Development
EBA	Vše kromě zbraní Everything But Arms
EHS	Evropské hospodářské společenství
ECHO	Evropský úřad pro humanitární pomoc European's Community Humanitarian Office
EIB	Evropská investiční banka European Investment Bank
EK	Evropská komise
ERF	Evropský rozvojový fond
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
EUR	Euro
GSP	Všeobecný systém preferencí General System of Preferences
HDI	Index lidského rozvoje Human Development Index
HDP	Hrubý domácí produkt
HND	Hrubý národní důchod

HNP	Hrubý národní produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond International Monetary Fund
LDC	Nejméně rozvinuté státy Least Developed Countries
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí Millennium Development Goals
MERCOSUR	Mercado Común del Sur
ODA	Oficiální rozvojová spolupráce Official Development Aid
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj Organization for Economic Cooperation and Development
OSN	Organizace spojených národů United Nations
PEN	Peruánský nuevo sol
PRODAPP	Program alternativního rozvoje v oblastech Pozuzo a Palcazú Programma de Desarrollo Alternativo en las Areas de Pozuzo y Palcazú
RSP	Strategický dokument regionu Regional Strategy Paper
SB	Skupina světové banky
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji United Nations Conference on Trade and Development
UNODC	Agentura pro boj proti drogám a zločinu United Nations Office on Drugs and Crime OSN
USD	Americký dolar United States Dollar
WTO	Světová obchodní organizace World Trade Organization

Úvod

Hojně diskutovaným tématem je v současnosti rozvojová pomoc a Evropská unie (EU) patří mezi její největší poskytovatele. Oblasti Latinské Ameriky se věnuje od 80. let 20. století, v té době ještě jako Evropská hospodářská společenství. Evropská unie spolupracuje nejen s regionálními uskupeními, ale také s jednotlivými státy. Republika Peru přijímá rozvojovou pomoc Evropské unie od 90. let 20. století a současně má jako zakládající člen Andského společenství národů přístup k projektům regionálního rázu. Jedním z hlavních problémů, se kterými se země potýká, je produkce koky. Evropská unie spolu s peruánskou vládou zaštiťuje program PRODAPP, který se problematice koky věnuje. PRODAPP představuje program alternativního rozvoje v oblasti Pozuzo a Palcazú.

Téma mé bakalářské práce „Rozvojová pomoc EU - spolupráce s Peru“ jsem si vybrala z několika důvodů. Zajímá mě, zda může rozvojová pomoc skutečně efektivně pomoci. Velmi mě zaujala kniha R. C. Riddella *Does Foreign Aid Really Work* z roku 2007, ve které autor tvrdí, že ačkoliv rozvojová pomoc funguje, zdaleka nedosahuje takových výsledků, jakých by dosáhnout mohla. Dalším důvodem mého výběru je skutečnost, že rozvojová pomoc proudící do Latinské Ameriky nepatří oproti rozvojové pomoci v Africe mezi často zpracovávaná témata. Latinská Amerika, a Peru zvláště, je pro mě zajímavým tématem i z toho důvodu, že se jedná o kulturně velmi odlišnou oblast s bohatou historií. Prvotním impulzem mého zájmu o peruánskou společnost bylo seznámení se s aktivitami nadačního fondu Inka.

Cílem této práce je přiblížit rozvojovou politiku i její nástroje, popsat rozvojovou pomoc Evropské unie a její programy. Chtěla bych nastínit její vývoj a spolupráci mezi EU a Latinskou Amerikou a následně Peru. Dále přiblížím ekonomicko-sociální situaci v Peru a zhodnotím program PRODAPP. S jeho pomocí se pokusím odpovědět na otázku, zda rozvojová pomoc Peru pomáhá. Stanovuji si hypotézu, kterou se pokusím v závěru práce potvrdit, že rozvojová pomoc mířená do Peru není efektivní. Práci tvoří tři hlavní kapitoly, a to Rozvojová politika, Rozvojová pomoc EU a Peru.

První část této práce se zabývá rozvojovou politikou obecně. V kapitole vymezují základní pojmy a vysvětlují rozdíl mezi rozvojovou pomocí, spoluprací a humanitární pomocí,

zabývám se nástroji rozvojové politiky. Nastíním důvody, proč je rozvojová pomoc poskytována a zaměřím se na její účinnost.

Druhá část práce popisuje rozvojovou pomoc Evropské unie. Nejprve se věnuji konceptu rozvojové politiky EU, který je založen na principu vlastnictví a systému „3K“. Popisuji jednotlivé skupiny nástrojů, pomocí nichž EU poskytuje rozvojovou pomoc. Stručně se zabývám historií poskytování rozvojové pomoci EU a rolemi institucí, které jsou s rozvojovou politikou spojovány. V závěru této kapitoly přiblížím vzájemné vztahy Evropské unie a Latinské Ameriky.

Třetí část bakalářské práce se věnuje republice Peru. Zde zmiňuji základní informace o Peru, které jsou důležité z hlediska rozvojové pomoci, popisuji peruánskou společnost i ekonomiku. Na příkladu programu PRODAPP hodnotím rozvojovou spolupráci a upozorňuji na nedostatky pomoci.

Praktický přínos práce spočívá v analýze současné situace Peru a hodnocení rozvojové spolupráce s EU na příkladu programu alternativního rozvoje PRODAPP. Rovněž popisuji problémy peruánské společnosti. V závěru práce zodpovím otázku, zda je rozvojová spolupráce pro Peru výhodná a efektivně pomáhá bojovat proti problémům. Tato práce si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem analyzovat rozvojovou politiku ani rozvojovou pomoc EU.

Při vypracovávání mé bakalářské práce jsem pracovala s českými, anglickými a španělskými zdroji. Cenné informace pro tuto práci mi při osobním rozhovoru poskytla Carmen del Rocio Azurín Araujo, která zastává funkci prvního tajemníka na ambasádě Peru v Malajsii. Rozvojovou spoluprací EU s Peru se zabývala profesně. Dále jsem jako zdroje využívala webové stránky Evropské unie, kde jsou zveřejněny dokumenty vztahující se k tematice rozvoje, např. Country Strategy Papers. Vedle oficiálních webových stránek programu PRODAPP mi byly zvláště užitečné při zpracovávání poslední části bakalářské práce. Statistická data ohledně pomoci jsem čerpala především z internetových zdrojů OECD.

1. Rozvojová politika

Vyspělé státy se, vzhledem k existujícím rozdílům mezi státy, snaží přispět k rozvoji rozvojových států. Důvody takové činnosti mohou být jak náboženské a etické, tak i pragmatické a politické. Rozvojová politika pomocí různých nástrojů (viz kapitola 1.4) vyrovnává rozdíly mezi státy, snaží se podpořit rozvoj a zároveň zamezit dalšímu zaostávání. Problémy rozvojových zemí nejsou lehce řešitelné a zatím neexistuje žádný celistvý přístup k jejich překonání. Objem pomoci je určen nabídkou ze strany donorů. S ohledem na charakter pomoci existují její dvě základní formy, a to humanitární pomoc a rozvojová spolupráce. Rozdíl mezi nimi bude vysvětlen později. Rozvojová politika směřuje buď z dárcovské země ven, a pak se jedná o vnější rozvojovou politiku, nebo je zaměřena na vyrovnání rozdílů uvnitř státu, což je podstata vnitřní rozvojové politiky. Tato práce se věnuje rozvojové politice vnější.

Pojmy rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce jsou vzájemně zaměnitelné. Pokud použijeme termín rozvojová spolupráce místo pomoc, zdůrazňujeme skutečnost, že se nejedná o jednostrannou záležitost. Příjemce není pasivní a proces rozvoje musí podporovat, např. vlastními programy¹ zaměřenými na rozvoj. Vzájemná kooperace mezi státy přináší výhody i poskytovateli pomoci. Oficiální bilaterální i multilaterální pomoc bývá označována i jako zahraniční pomoc.

Stuart R. Lynn označuje za rozvojové státy ty, kde je „*příjem na hlavu výrazně menší než v západních industrializovaných zemích*“.² Ve své knize *Economic Development* z roku 2003 vysvětluje, že se jedná o země v Latinské Americe, Asii a Africe a mezi charakteristické rysy těchto zemí patří nedůvěra k právnímu systému, popř. slabá vynutitelnost práva.³ Anthony Payne tvrdí, že za rozvojové země jsou dnes paradoxně považovány státy, kde není pozorován žádný rozvoj. Rozlišování zemí rozvojové a rozvinuté, země bohatého Severu a chudého Jihu, popř. periferii a jádro odmítá.⁴

¹ V případě programu PRODAPP, kterému je věnována kapitola 3.6, je Evropská komise partnerem peruánské vlády. Program je z větší části financován Evropskou komisí, avšak z části také právě vládou Peru.

² Lynn, R. S., 2003. s. 3.

³ Lynn, R. S., 2003. s. 3-13.

⁴ Payne, A., 2005. s. 9, 231.

Za rozvojovou zemi se považuje dle tzv. užší koncepce, kterou využívá Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD), země která splňuje tyto podmínky:

- Politické – rozvojové země jsou bývalé kolonie
- Ekonomické – závislost na rozvinutých tržních ekonomikách
- Sociálně-ekonomické – země se snaží o vybudování tržní ekonomiky⁵

Druhou možnost představuje tzv. širší koncepce, kterou využívá např. Mezinárodní měnový fond (IMF), nebo Skupina Světové banky (SB). Soubor rozvojových zemí v tomto případě tvoří země s nízkým, nebo středním příjmem. Hodnotí se ukazatel hrubý národní důchod (HND).⁶ V roce 2009 platila hranice pro HND na obyvatele pro země s nízkým příjmem 995 USD a méně, pro země s nižším středním příjmem 996–3945 USD, s vyšším středním příjmem 3946–12 195 USD a nakonec pro země s vysokým příjmem na 12 196 USD a více.⁷

Jednotná definice pojmu rozvojová země zatím neexistuje. Ustanovení definice znesnadňuje skutečnost, že málo vyspělé země tvoří velmi rozmanitý celek. Obvykle se ale klade důraz na tyto pojmy: nízká životní úroveň obyvatelstva, rozsáhlá chudoba, závislost na vyspělých tržních ekonomikách a menší stabilita politická, popř. ekonomická.

1.1 Historický pohled

Počátky rozvojové pomoci spadají do období po druhé světové válce.⁸ V této době vláda Spojených států amerických poskytla evropským státům hospodářskou pomoc v podobě tzv. Marshallova plánu, který měl pomoci s překonáváním důsledků války.⁹ Plán vyžadoval účast postižených států na procesu obnovy. Zároveň představoval určitý politický ukazatel, jelikož působil proti pronikání komunismu do těchto zemí. Rozvojová

⁵ UNCTAD. Globalization and Development.

Dostupné z <http://www.unctad.org/Templates/StartPage.asp?intItemID=2068>.

⁶ Vyjadřuje celkovou hodnotu finálních statků vyrobených v ekonomice země za určité období, zpravidla jeden rok a procházejících trhem. Vyjadřuje se v peněžních jednotkách.

⁷ The World Bank. How we Classify countries. Dostupné z <http://data.worldbank.org/about/country-classifications>.

⁸ Perkins, D. H., 2006.

⁹ TOTALITA. Marshallův plán. Dostupné z <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/marshall.php>.

pomoc je tedy ovlivňována geopolitickým vývojem ve světě. Na počátku 50. let začala s rozvojovou pomocí i socialistická Rada pro vzájemnou hospodářskou pomoc, čímž byla role pomoci jako politického nástroje ještě zdůrazněna.

Na rozvojovou pomoc má vliv pojetí rozvoje jako takového. V 50. letech se většina ekonomů domnívala, že zkušenosti průmyslových zemí lze přenést do zemí rozvojových.¹⁰ Za hlavní nástroj rozvoje považovali ekonomický růst a modernizaci. Jako hlavní překážka rozvoje byl vnímán nedostatek kapitálu. Rozvojová pomoc se týkala projektů zaměřených na industrializaci a modernizaci, dotace státních rozpočtů rozvojových zemí, přičemž schopnost rozvojových vlád efektivně pracovat s poskytnutým kapitálem nebyla zpochybňována. Do roku 1969, než Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) stanovila definici rozvojové pomoci, se za rozvojovou pomoc často pokládal jakýkoli tok prostředků z vyspělých států do rozvojových. Předpokládalo se, že cokoli, co pochází z rozvinutého světa, je pro svět zaostalejší přínosem. Dle aktualizované definice z roku 2001 musí oficiální rozvojová pomoc (ODA) splňovat tyto požadavky:

- Je poskytována oficiálními agenturami, a to jak národními, tak i místními orgány veřejné správy.
- Hlavní cíl ODA je podpora ekonomického rozvoje a zajištění prosperity rozvojových zemí.
- ODA má povahu spolufinancování a grantová složka tvoří minimálně 25 % objemu pomoci.¹¹

1.2 Cíle rozvojové politiky

Cíle rozvojové politiky se mění. Příkladem je skutečnost, že chudoba, dnes považovaná za závažný problém rozvojových zemí a zároveň obecně přijímaný důvod poskytování pomoci, nebývala do poloviny 70. let 20. století argumentem pro poskytování pomoci.¹²

¹⁰ Halaxa, P., 2000.

¹¹ Is it ODA?, 2001.

¹² OpenDemocracy. Is aid working? Is it the right question to be asking? Dostupné z <http://www.opendemocracy.net/roger-c-riddell/is-aid-working-is-this-right-question-to-be-asking>.

Přesná definice cíle rozvojové politiky a stanovení oblastí spolupráce má vliv na pozdější úspěšnost politiky. Rozvojová politika dárce se odvíjí od toho, jak chápe rozvoj, jak ho měří a co označuje za příčiny zaostalosti. Kvantifikace úrovně rozvoje je problematická. K měření lze využít HDP¹³ nebo HNP¹⁴. Rozdíl mezi těmito dvěma ukazateli spočívá v určení množiny vyprodukovaného zboží a služeb. V případě HDP je kritérium určité území, kde byly statky a služby vyprodukovány. V případě HNP představuje kritérium, pro započtení do celkové množiny zboží a služeb, výrobce. Započítávané produkty a služby jsou vyrobeny národními subjekty, kritérium území nehraje žádnou roli. Rozvoj, pokud je měřen dle HDP, nebo HNP, je spojován pouze s ekonomickou silou státu, nezohledňuje rozdělení příjmů ve společnosti ani nehodnotí sociální situaci v zemi jako např. gramotnost, zdravotní stav, nebo stav životního prostředí. Pro potřeby rozvojové pomoci je proto častěji využíván Index lidského rozvoje (HDI), který vedle ekonomické stránky hodnotí i sociální aspekty ovlivňující život v dané zemi.¹⁵ Vzhledem k obtížnosti určení úrovně rozvoje není snadné vymezit ani potřebnou úroveň pomoci.

Podstatou rozvoje je zlepšování kvality lidského života. Předpokládejme, že primární cíl rozvojové politiky spočívá v odstraňování chudoby, která právě povede ke zlepšení kvality života. Díky takovému rozvoji se rozdíly mezi státy zmenší a rozvojové státy se přiblíží těm vyspělejším.

1.2.1 Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs) představují priority Organizace spojených národů (OSN) v oblasti mezinárodní rozvojové spolupráce. Byly přijaty na summitu v roce 2000 a mají být naplněny do roku 2015. OSN požaduje, aby podíl pomoci tvořil 0,7 % HDP států.¹⁶ Cíle rozřazené do osmi oblastí zahrnují otázky snižování chudoby a vymýcení hladu, zabezpečení základního vzdělání, rovnosti pohlaví a zlepšení postavení žen ve společnosti,

¹³ Vyjadřuje celkovou hodnotu finálních statků vyrobených v ekonomice země za určité období, zpravidla jeden rok a procházejících trhem. Vyjadřuje se v peněžních jednotkách. Stanovuje výkonnost ekonomiky.

¹⁴ Vyjadřuje celkovou hodnotu finálních statků vyrobených národními subjekty příslušné země, ať v zemi samotné nebo v zahraničí, za určité období, zpravidla za jeden rok a procházejících trhem. Vyjadřuje se v peněžních jednotkách.

¹⁵ HDI zohledňuje zdraví, vzdělání a životní úroveň populace.

UNDP. Human Development Index. Dostupné z <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>.

¹⁶ OSN Praha. Ekonomický a sociální rozvoj. Dostupné z <http://www.osn.cz/ekonomicky-a-socialni-rozvoj/>.

snížení dětské úmrtnosti, zlepšení zdraví matek, boje s infekčními chorobami včetně HIV/AIDS a zajištění trvale udržitelného rozvoje. Poslední rozvojový cíl je označen jako globální partnerství pro rozvoj, v jehož rámci má dojít k vytvoření otevřeného obchodního a finančního systému. Tento cíl zahrnuje oddlužování nejvíce zadlužených států i zvýšení rozvojové pomoci zemím, pokud se problémy spojené s chudobou snaží řešit. Dárci by se dle tohoto osmého cíle měly zaměřit na zvláštní potřeby nejméně rozvinutých států¹⁷ (LDC), odstraňovat cla a kvóty pro jejich vývoz.¹⁸ Plnění cílů pokračuje i v době současné krize.¹⁹ Nejštědřejšími dárci, co se týče procentuální výše ODA z HDP, jsou Skandinávské země. Hranici 0,7 % překračují z evropských zemí jen Norsko, Švédsko, Lucembursko, Nizozemsko a Dánsko, jak dokazuje tabulka 1.

Tabulka 1 Poměr ODA/HDP u vybraných států v roce 2010

Země	ODA/HDP
Norsko	1 %
Švédsko	1%
Lucembursko	0,93 %
Nizozemí	0,8 %
Dánsko	0,8 %
Belgie	0,7 %
Velká Británie	0,56 %
Finsko	0,51 %
Německo	0,51 %
Kanada	0,34 %
Japonsko	0,28 %
USA	0,2 %

Zdroj: OECD-DAC Secretariat simulation of DAC members' net ODA volumes in 2008 and 2010, 2009, vlastní zpracování

¹⁷ Kategorie nejméně rozvinutých zemí je charakterizována dle OSN těmito třemi ukazateli: nízký příjem, ekonomická nestabilita, slabé lidské zdroje. Lidské zdroje jsou hodnoceny na základě úrovně výživy, zdraví, gramotnosti a vzdělání.

¹⁸ Rozvojovka. Rozvojové cíle tisíciletí. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti_228_8.htm, Česko proti chudobě. Rozvojové cíle tisíciletí. Dostupné z <http://ceskoprotichudobe.cz/?id=337-rozvojove-cile-tisicileti/>.

¹⁹ Česko proti chudobě. Rozvojové cíle tisíciletí. Dostupné z <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=37-rozvojove-cile-tisicileti/>.

1.3 Idealismus a pragmatismus v rozvojové politice

Na poskytování rozvojové pomoci lze nahlížet z různých hledisek. Pro zjednodušení se zaměřím na idealistický a pragmatický postoj.²⁰

Pokud je pomoc poskytována s ohledem na národní zájmy donora, jedná se o pragmatický postoj. Na pomoc rozvojovým zemím je možno nahlížet jako na výhodnou investici, a to jak ekonomickou, tak i politickou. Dárcovské země se díky pomoci brání přenosu problémů ze zemí rozvojových, jako je nestabilita, chudoba, poškozování životního prostředí, šíření AIDS apod. V oblasti mezinárodní politiky rozvojová pomoc přispívá ke zvyšování prestiže donora. Jelikož s tématem rozvoje úzce souvisí problematika bezpečnosti, mohou státy z dlouhodobého hlediska díky rozvojové pomoci ušetřit prostředky na zajištění vlastní bezpečnosti. Rozvojovou politiku lze chápat jako prostředek pro vytváření předpokladů trvale udržitelného rozvoje.

Protipól k pragmatickému postoji představuje postoj idealistický. V tomto případě se poskytovatel pomoci zaměřuje např. na plnění mezinárodních smluv týkajících se lidských práv a svobod a snaží se o odstranění chudoby a dosažení rovnosti mezi lidmi bez ohledu na jiné své cíle.

Rozvojové politiky jednotlivých států bývají směsicí obou postupů. Přístup, který převažuje, lze zhruba odvodit od struktury rozvojové pomoci. Převaha potravinové pomoci bude signalizovat pragmatismus donora, který rozvojovou pomocí podporuje domácí ekonomiku.²¹

Poskytování rozvojové pomoci je obvykle podporováno veřejností. Zvláštního průzkumu Eurobarometr č. 318 z roku 2009, který se týkal právě poskytování rozvojové pomoci, konkrétně v době hospodářských turbulencí, ukázal, že veřejná podpora rozvojové pomoci v EU je vysoká.²² Zhruba 90 % občanů EU označuje rozvojovou pomoc za důležitou a 72 % Evropanů se vyjádřila pro plnění závazků vůči rozvojovým zemím i v době krize a souhlasí s jejich rozšiřováním. Obdobného průzkumu z roku 2010, Eurobarometr č. 352, se účastnili obyvatelé ze všech 27 členských zemí.²³ Oproti průzkumu z roku 2009

²⁰ Halaxa, P., 2000.

²¹ Horký, O., 2005.

²² Development Aid in times of economic turmoil. Special Eurobarometer 318, 2009.

²³ Europeans, development aid and the Millennium Development Goals. Special Eurobarometer 352, 2010.

procento dotázaných, které označilo pomoc za velmi důležitou, narostlo z 30 % na 45 %. Za největší problém rozvojových zemí označila polovina Evropanů chudobu.

1.4 Nástroje rozvojové politiky

Nástroje rozvojové politiky umožňují dárčům působit na chování ostatních subjektů účastnících se rozvojové politiky. Graficky jednotlivé nástroje znázorňuje obrázek 1.

Obrázek 1 Nástroje rozvojové politiky

Zdroj: vlastní zpracování

Jedním z nástrojů rozvojové politiky, který uvádí Cassen²⁴, je podmíněnost pomoci neboli politický dialog. Pomoc může být podmíněna různě, nejčastěji podle Halaxy²⁵ požadují donoři respektování lidských práv, účast občanů na rozhodovacích procesech, politickém životě, respektování zákonů, protržně a sociálně orientovaný přístup k hospodářskému rozvoji a vlastní, vládou podporované, programy rozvoje. Poskytování pomoci je obvykle podmíněno provedením politických, administrativních, nebo ekonomických reforem, což má za cíl zefektivnění pomoci.²⁶

Vázaná pomoc jako další nástroj působí na rozdíl od předchozího spíše proti efektivitě pomoci. Tento druh pomoci spočívá v poskytování finančních prostředků zemi, popř. oblasti s podmínkou, že prostředky využijí pouze na zboží a služby poskytované dárce. Z tohoto důvodu je vázaná pomoc často kritizována, pro svou neefektivitu

²⁴ Cassen, R., 1994.

²⁵ Halaxa, P., 2000.

²⁶ Halaxa, P., 2000.

a netransparentnost.²⁷ Téměř všichni dárci svou pomoc do určité míry vážou, aby podpořili svou ekonomiku. Dle studie OECD²⁸ z roku 2009 nevázaná bilaterální pomoc vzhledem k vázané vzrostla ze 46 % mezi lety 1999–2001 na 76 % v roce 2007.

Dalšími nástroji rozvojové politiky jsou granty a zvýhodněné půjčky. Pomoc ve formě grantu je preferována v Evropě a USA. Oproti tomu Japonsko využívá spíše rozvojové půjčky a tvrdí, že granty podporují špatnou ekonomickou politiku rozvojových zemí a prodlužují jejich závislost na vyspělých ekonomikách. Půjčka vyžaduje větší odpovědnost příjemce, což se projeví ve zvýšené efektivitě pomoci. Evropané a Američané naopak zdůrazňují, že půjčky zatěžují budoucí rozvoj země a vedou k větší zadluženosti státu.²⁹

Remittance³⁰ jako další nástroj představují transfer peněz, popř. zboží od migrantů. IMF rozlišuje tři druhy remitencí, a to remittance pracovníků, zaměstnanecké kompenzace a migrační transfery.

Za hlavní nástroj je obvykle považována rozvojová spolupráce.³¹ Mezi její charakteristické rysy patří orientace na budoucnost. Dárcovská země poskytuje pomoc buď prostřednictvím mezinárodních organizací a označuje se jako multilaterální, nebo v případě bilaterální pomoci jsou projekty financovány přímo z dárcovské země. Existuje i trilaterální spolupráce, která spočívá v kooperaci tří subjektů.³² Veřejná pomoc financovaná státem, oficiální rozvojová pomoc, je čerpána ze státního rozpočtu. Podrobněji se jí budu věnovat v následující kapitole. Nevládní pomoc se spoléhá na dárce, nadace a charitativní organizace.

Existují další skryté formy transferů zdrojů např. ve formě zvýhodněné celní sazby, díky které mohou producenti z rozvojových zemí na zahraničním trhu realizovat vyšší zisk, než jakého by mohli dosáhnout za původních podmínek.

²⁷ Rozvojovka. Abeceda rozvoje. Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=206>.

²⁸ Untying Aid. Is it working?, 2009.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Rozvojovka. Remittance nebo rozvojová pomoc. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/remittance-nebo-rozvojova-pomoc_200_36.htm.

³¹ Horký, O., 2005.

³² Příkladem může být spolupráce České republiky a Kanadské agentury pro mezinárodní rozvoj (CIDA).

1.5 Oficiální rozvojová pomoc

Oficiální rozvojová pomoc patří např. vedle bezpečnostní politiky, nebo zahraničního obchodu k nástrojům zahraniční politiky vyspělých států i EU. Koncept ODA byl poprvé formulován Výborem pro rozvojovou pomoc při OECD (DAC) v roce 1969. V roce 2001 byla definice aktualizována a zahrnuje podmínky, které jsou zmíněny dále.

ODA představuje souhrn transferů peněz, materiálu, technické pomoci do rozvojových zemí a multilaterálních institucí, které jsou posléze poskytovány oficiálními místy, tedy vládami států či místními vládami, nebo jejich výkonnými orgány. Toto odlišuje oficiální rozvojovou pomoc od soukromé pomoci či zahraničních investic. Hlavní cíl ODA spočívá v podpoře ekonomického rozvoje a zabezpečení prosperity v rozvojových zemích. Z tohoto důvodu nelze do ODA zahrnout vojenskou pomoc, která primárně sleduje bezpečnostní cíl. Další podmínkou je koncesionální³³ charakter pomoci. Pomoc má povahu spolufinancování a je poskytována ve formě nevratného grantu, nebo půjčky s výhodnějšími podmínkami, než jaké by měla půjčka v tržním prostředí. Grantová složka tvoří minimálně 25 % výše pomoci. ODA zahrnuje i administrativní náklady spojené s poskytováním pomoci.³⁴

Objem pomoci neustále roste, jak dokazuje obrázek 2. Celková ODA dosáhla v roce 2003 téměř 71 miliard USD, v roce 2008 skoro 127 miliard USD. V roce 2009 přesáhla 127,5 miliard USD.³⁵

³³ Nemá komerční charakter.

³⁴ OECD Glossary of Statistical Terms. Official Development Assistance (ODA) definition.

Dostupné z <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6043>,

Rozvojovka. Rozvojová politika vyspělých zemí OECD.

Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac_228_4.htm,

Ministerstvo financí České republiky. Hodnocení v řízení rozvojové politiky / Oficiální rozvoj.

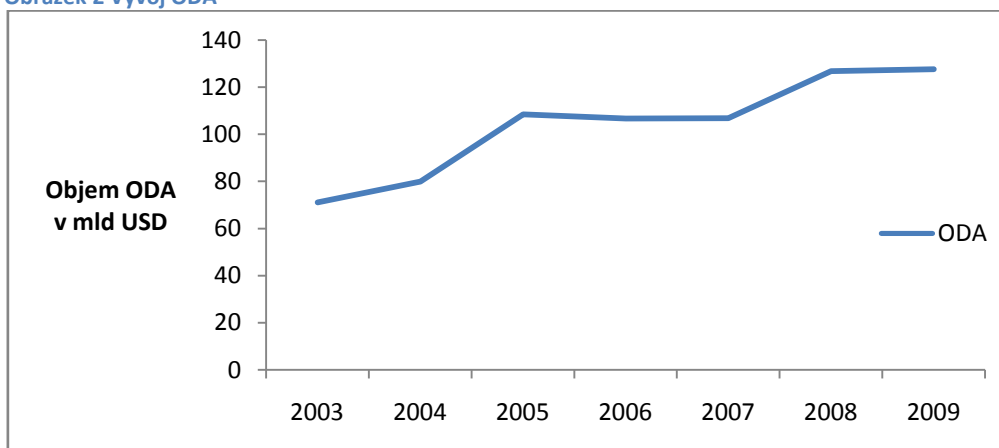
Dostupné z http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_hodnoceni_rozvojove_politiky_oda.html.

³⁵ Objem pomoci je počítán v současných cenách. Přepočteno na konstantní ceny roku 2009 by objem pomoci dosáhl v roce 2003 téměř 91 miliard USD, v roce 2008 123 miliard USD.

OECD.Statextracts. Total Net ODA.

Dostupné z http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=REF_TOTALODA.

Obrázek 2 Vývoj ODA

Zdroj: OECD.Stateextracts. Total Net ODA. Dostupné z http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=REF_TOTALODA, vlastní zpracování

1.6 Humanitární pomoc

Humanitární pomoc představuje pomoc krátkodobou. Je spojena s mimořádnými událostmi, ve většině případů ji nelze předvídat. Jejím úkolem je bezprostředně reagovat na krizovou situaci, zajistit základní potřeby obyvatelstva a postupně obnovit stav, který panoval před krizí. Humanitární pomoc je poskytována v případě přírodních katastrof, válečných konfliktů, nebo strukturálních krizí ať už politických, sociálních, nebo ekonomických. Díky humanitární pomoci jsou financovány i preventivní akce. Objem poskytované humanitární pomoci je ve srovnání s výší rozvojové pomoci podstatně nižší a odpovídá zhruba 15 % celkového objemu ODA.³⁶ Zároveň bývá humanitární pomoc méně často vázána na plnění politických podmínek. Při poskytování humanitární pomoci převažuje idealismus nad pragmatismem.

Nižší objem zdrojů věnovaných na humanitární pomoc má své logické odůvodnění. Počet lidí, kteří každoročně zemřou kvůli chudobě, tedy následkem nedostatečné výživy, neodpovídající zdravotní služby, znečištěné vody, průmyslového znečištění apod., výrazně překračuje počet mrtvých při nepředvídatelných událostech. Na každého člověka, který zemře v důsledku katastrofy, připadá kolem 200 mrtvých z důvodu chudoby.³⁷

³⁶ OpenDemocracy. Is aid working? Is it the right question to be asking? Dostupné z <http://www.opendemocracy.net/roger-c-riddell/is-aid-working-is-this-right-question-to-be-asking>.

³⁷ Tamtéž.

Evropská unie³⁸ poskytuje humanitární pomoc v případě přírodních i člověkem způsobených katastrof. Pomoc nesmí porušovat zásady mezinárodního práva a musí být v souladu se zásadami nestrannosti, neutrality a nediskriminace. EU musí zajistit, aby humanitární akce byly ve shodě s činností mezinárodních organizací a institucí, zejména těch, které jsou součástí OSN.

1.7 Skutečně pomoc funguje?

V knize *Does Foreign Aid Really Work?* z roku 2007 její autor Roger C. Riddell tvrdí, že rozvojová pomoc funguje. Většina projektů přispívá k rozvoji a zabezpečuje lepší životní podmínky chudým. S ohledem na objem pomoci přináší mnoho projektů malé výsledky, a proto je třeba zaměřit se na její efektivitu. Okolo 15 % oficiálních projektů nedosáhne bezprostředních cílů a přinejmenším 30 % projektů není dlouhodobě udržitelných.³⁹ Studie zohledňující celkovou poskytnutou pomoc ukazují, že v některých obdobích pomoc přispěla zřetelně k rozvoji, ale v jiných fungovala méně. K podobnému závěru dochází Joseph Stiglitz. Ačkoliv pomoc ne vždy fungovala, její poskytování je nezbytné, neboť díky ní je redukována chudoba a stimulován rozvoj. Pomoc zamezila větším problémům, které v rozvojových zemích mohly nastat.⁴⁰

Za základní problémy rozvojové pomoci označuje Riddell tyto:

- Pomoc je poskytována dobrovolně. Každá vláda si stanoví objem i příjemce pomoci, přičemž bere v potaz své krátkodobé politické a komerční zájmy. Pomoc nemusí být přímo spjata s potřebami rozvojových zemí.
- Donoři nejsou ochotni dlouhodobě se zavázat k poskytování pomoci. Pouze třetina pomoci je vyplácena plánovaně. Příkladem může být Uganda, kde se mezi lety 2007 a 2011 roční příjem pomoci lišil až o 30 %.⁴¹

³⁸ EUROPA. Činnosti Evropské unie - humanitární pomoc.

Dostupné z http://europa.eu/pol/hum/index_cs.htm.

³⁹ OpenDemocracy. Is aid working? Is it the right question to be asking? Dostupné z <http://www.opendemocracy.net/roger-c-riddell/is-aid-working-is-this-right-question-to-be-asking>.

⁴⁰ Perkins, D. H., 2006.

⁴¹ Riddell, R. C., 2007.

Objektivní hodnocení pomoci je složité. Evaluace je často zkreslena, neboť data popisující změny stavu chudoby, rozvoje či intenzity pomoci nebývají k dispozici v dostatečném množství a kvalitě. Ekonomický a sociální rozvoj států ovlivňuje velké množství faktorů, je obtížné připsat případnou změnu určité akci v rámci rozvojové spolupráce. Je třeba specifikovat, co považujeme za důkaz fungování pomoci. Často je pomoc hodnocena podle jiných parametrů, než jaké byly při přípravě projektu považovány za stěžejní. S realizací programu získáváme informace, v době příprav neznámé, a tak hodnocení nemusí být prováděno dle původních kritérií.

Existuje hypotéza, že rozvoj je možný i bez přijímání rozvojové pomoci, že proces rozvoje je ovlivněn hlavně tím, co se děje uvnitř státu. Mezi její zastánce patří Phil Vernon.⁴² Co by se stalo, pokud by země, která pomoc přijímá, veškerou rozvojovou pomoc odmítla, nelze přesně zjistit. Proces rozvoje a odstraňování chudoby lze přijímáním rozvojové pomoci urychlit.

Řešení nedostatečné efektivity, dle Riddella⁴³, představuje mezinárodní rozvojový fond, kam by státy přispívaly podle svých ekonomických možností. Prostředky by se rozdělovaly s ohledem na potřeby chudých států a rozvojové programy by realizovaly národní agentury, jež by za ně také nesly odpovědnost. Rozvojový program by podléhal souhlasu dárců. Tento systém odebírá donorům kontrolu nad pomocí, a tak by z jejich strany nemohla být zneužita k jiným než rozvojovým cílům. Systém by stimuloval aktivitu přijímajícího státu.

Rozvinuté státy by měly reformovat svou zemědělskou politiku, svůj zemědělský sektor často chrání a např. dotacemi komplikují cestu zemědělských plodin z rozvojových států na svůj trh. V rozvojových zemích je třeba věnovat pozornost rozvoji soukromého sektoru, více podporovat rozvoj podnikání a obchodu. Rozvoj by mohly podpořit přímé zahraniční investice. Pozitivně by ho mohlo ovlivnit uvolnění imigrační politiky a umožnění zvýšení objemu remitencí.

Abychom dosáhli snížení světové chudoby, nestačí jen zvýšit objem pomoci. Důležitější než celkový objem je její efektivní využití, které povede ke splnění rozvojových cílů. Efektivita souvisí se systémem poskytování a rozdělování rozvojové pomoci dárce.

⁴² Riddell, R. C., 2007.

⁴³ Riddell, R. C., 2007.

K poklesu účinnosti pomoci může docházet:

- na straně příjemce
- na straně dárce
- kvůli špatné koordinaci spolupráce⁴⁴

Aby byla poskytována pomoc kvalitní, musí se donor zaměřit na potřeby dané rozvojové země. Pokud se věnuje menšímu množství rozvojových zemí, může být pomoc lépe zaměřená na specifické potřeby a vedle kvalitnější pomoci vede k úsporám při koordinaci i správě pomoci a menšímu objemu administrativy. Vyšší efektivitu podporuje vzájemná provázanost projektů mezi jednotlivými dárci.

Pomoc by měla být poskytnuta těm, kdo ji nejvíce potřebují a zároveň ji jsou schopni efektivně využít. Tato schopnost by se měla stát měřítkem pro zvyšování objemu pomoci. Vzniká názor, že by země, která schopnost prokáže, měla obdržet více pomoci na obyvatele než země, která při stejných podmínkách, jako je např. stejná úroveň chudoby, dosáhla horších výsledků. Navyšování pomoci v sobě může skrývat riziko, že rozvojové země nebudou schopny navýšenou pomoc využít. Vždy se ale musí přesně analyzovat příčiny neúspěchu a předejít situaci, kdy jeden rozvojový stát přijímá velké množství pomoci a druhý zůstane stát na okraji zájmu.

Paradox rozvojové pomoci spočívá v tom, že země, které pomoc nejvíce potřebují, jsou obvykle ty, kde pomoc funguje nejméně. S chudobou souvisí neschopnost pomoc využít, slabé instituce, zaostalý, zdeformovaný trh nebo netransparentnost vládních výdajů mají na efektivitu pomoci negativní dopad.⁴⁵

K zajištění efektivity je třeba jasně stanovit cíle spolupráce, zajistit transparentnost a efektivní využití poskytnutých zdrojů. Je třeba jasně určit zodpovědnost za rozvoj a úspěšnost spolupráce.⁴⁶ Dále je nutné zkvalitnit komunikaci mezi dárci a příjemci pomoci a zlepšit koordinaci samotných dárců.

⁴⁴ Horký, O., 2005.

⁴⁵ Halaxa, P., 2000.

⁴⁶ Vlková, I., 2009.

2. Rozvojová pomoc Evropské unie

Rozvojové politice se věnuje Evropská unie jako celek i její členské státy. V této práci se věnuji rozvojové politice realizované na unijní úrovni. Vztahy EU s rozvojovými zeměmi jsou rozsáhlé a regionálně odlišné. Rozdíly jsou dány historicky, neboť se odvíjí od charakteru vazeb na původní koloniální mocnosti. Vliv má vývoj v koloniálním i dekolonizačním období. Rozvojovou politiku ovlivňuje stupeň zapojení do světové politiky a hospodářství. Roli hraje proces zapojení do západoevropské ekonomické integrace. V oblasti rozvojové politiky EU se za tradičního partnera považují země Afriky, za méně tradičního pak země Latinské Ameriky.

Rozvoj patří mezi dlouhodobé závazky EU. Více než polovina světové pomoci pochází z EU, což zahrnuje pomoc od EU jako celku i od jednotlivých členských států. V roce 2008 poskytla EU spolu s členskými státy více než 49 miliard EUR na rozvoj, což odpovídá 0,4 % HNP.⁴⁷ V přepočtu na obyvatele je procento HNP věnované na rozvoj vyšší než u USA nebo Japonska. Do konce roku 2015 by mělo jít o částku odpovídající 0,7 % HNP. Většina pomoci má formu nenávratné dotace.⁴⁸ EU rozvojové země nepodporuje pouze materiálně, je zároveň nejdůležitější obchodní partner rozvojových zemí, kterým postupně otevírá svůj trh.

Právní základ rozvojové politiky EU se nachází v Maastrichtské smlouvě, kde se poprvé objevuje termín „rozvojová spolupráce“.⁴⁹ Rozvojová politika je zařazena do kapitoly o vnější činnosti EU, konkrétně do Hlavy XX a věnují se jí články⁵⁰ 177–181. Cílem je podpora rozvoje, který vede k odstraňování chudoby. Rozvojová spolupráce má zároveň podporovat rozvoj demokratických principů, právního řádu a lidských práv, přičemž se EU snaží o integraci rozvojových zemí do světové ekonomiky.

⁴⁷ EUROPA. Činnosti Evropské unie – Rozvoj a spolupráce. Dostupné z http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Halaxa, P., 2000.

⁵⁰ Smlouva o založení Evropského společenství.

2.1 Vývoj evropské rozvojové politiky⁵¹

V roce 1957 byly podepsány Římské smlouvy, jejichž součástí je smlouva zakládající Evropské hospodářské společenství (EHS). Jelikož si zakládající země EHS chtěly ve svých koloniálních zámořských územích udržet vliv, byly prostřednictvím asociačním dohod kolonie k EHS přidruženy. Velký zájem v tomto ohledu projevila např. Francie.

V 50. a 60. letech se EHS zaměřovala zejména na státy subsaharské Afriky. Počátkem 60. let přichází éra dekolonizací a s ní i nová etapa vztahů s bývalými koloniemi. V roce 1963 byla uzavřena Dohoda z Yaoundé, která zaručovala 18 zemím na období pěti let privilegované obchodní vztahy. Účinnosti nabyla následujícího roku 1964. Na dohodu navázala Yaoundská dohoda II, která chtěla, za předpokladu recipacity v hospodářských vztazích, liberalizovat obchod. Tyto dohody můžeme označovat za počátek rozvojové spolupráce EHS.

V 70. letech zůstala pozornost u afrického kontinentu, ale týkala se už i jižního a východního Středomoří a Blízkého východu. Rozvojová politika se stala globálnější a komplexnější. Byly přijaty tzv. dohody z Lomé. Tyto multilaterální dohody o vzájemných obchodních vztazích se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku (tzv. země AKT) nabízely výhodné podmínky pro export do EHS spolu s finanční pomocí. Podpisem Dohody z Lomé I v roce 1975 byl zaveden nereciproční režim v oblasti obchodu, který měl podpořit ekonomický a sociální rozvoj zemí AKT. Přistoupením Velké Británie do EHS v roce 1973 se do rozvojové spolupráce začlenily bývalé britské kolonie. Na Dohodu z Lomé I navázala Dohoda z Lomé II a Dohoda z Lomé III. V 70. let EHS začala spolupracovat s asijskými státy a v 80. letech i se státy Latinské Ameriky, kde EU rozlišuje mezi relativně rozvinutějšími a chudšími státy. Spolupráce s relativně rozvinutějšími státy se zaměřuje na problematiku obchodu a investic, kdežto u chudších zemí hraje větší roli rozvojová spolupráce a humanitární pomoc. Celkově platí, že objem pomoci mířící do této oblasti nedosahuje úrovně pomoci zemím AKT. V roce 1989 byla podepsána Dohoda z Lomé IV, uzavřená na období 10 let. Důraz kladla na rovnováhu mezi ekonomickými cíli, ochranu životního prostředí a zhodnocování lidských a přírodních zdrojů.

⁵¹ Fojtíková L., Lebieczik M., 2007.

V roce 2000 byla v Beninu podepsána Dohoda z Cotonu. S možnou revizí po každých pěti letech byla uzavřena na 20 let, ratifikována byla v roce 2002. Dohoda si klade za cíl boj s chudobou a její postupné vymýcení, důraz klade na politický dialog a podporu demokracie. Zrušila preferenční režim z Dohody z Lomé, který byl v rozporu s pravidly WTO.⁵² Jako nové formy finanční podpory vznikají tzv. Country Strategy Papers⁵³ (CSP), které na základě národních indikativních plánů zpracovává ve spolupráci s vládou dané země Evropská komise. CSP jsou realizovány formou grantů.

Zásady společné strategie rozvojové politiky byly formulovány v Prohlášení Evropské rady a Evropské komise z roku 2000. Nová opatření se týkala zvýšení finanční pomoci a sjednocení společné strategie. Důraz je kladen na solidaritu s rozvojovými státy. Hlavním cílem se stalo snížení a postupné vymýcení chudoby. Celkem bylo definováno šest oblastí společných aktivit EU:

- koordinace obchodní a rozvojové politiky
- podpora makroekonomické politiky
- podpora rozvoje regionální integrace
- transportu
- zajištění potravinové bezpečnosti
- zlepšení kapacity institucí⁵⁴

Z těchto oblastí vycházejí konkrétní programy pomoci a humanitární akce. Na toto prohlášení navazuje Konsenzus rozvoje z roku 2005, který formuluje rámec společných principů rozvojové politiky a harmonizuje rozvojovou politiku mezi členskými státy a EU.

⁵² EUROSOP: Vnější ekonomické vztahy. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

⁵³ Navazují na finanční systémy Sysmin a Stabex. Sysmin byl zaměřen na oblast těžby. Stabex garantoval minimální příjem za důležité zemědělské produkty.

⁵⁴ Rozvojovka: Rozvojová politika evropského společenství. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-evropskeho-spolecenstvi_228_5.htm.

2.2 Cíl a oblasti spolupráce

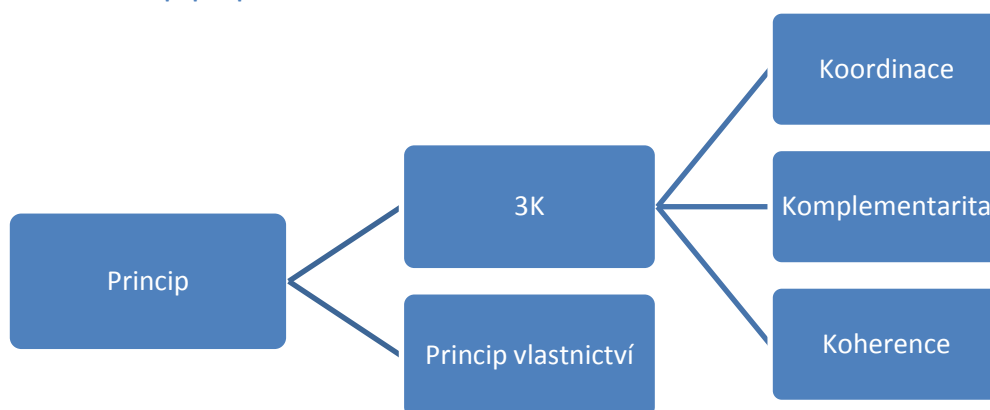
Obecně se za cíl rozvojové spolupráce považuje rozvoj. EU se snaží zabránit nestabilitě a konfliktům. V popředí zájmu stojí boj proti chudobě.⁵⁵ V oblasti rozvojové politiky respektuje a navazuje na závazky plynoucí z MDGs. Maastrichtská smlouva definuje cíle rozvojové politiky jako podporu trvalého hospodářského a sociálního rozvoje rozvojových zemí, jejich harmonické a postupné začlenění do světové ekonomiky a boj proti chudobě.

Aktivita EU v oblasti rozvoje jsou rozřazeny do několika sektorů. Podpora lidských práv, právního řádu a demokracie představují první sektor. Lidský a sociální rozvoj tvoří druhý sektor. Programy z tohoto sektoru se zaměřují na rovný přístup ke vzdělání, zdravotní péči a rovnost pohlaví. Dále se EU věnuje udržitelnému rozvoji, ochraně životního prostředí a správě přírodních zdrojů, zemědělské politice a migraci, nebo podpoře good governance⁵⁶.

2.3 Koncept spolupráce

Pojetí rozvojové politiky EU se odvíjí od konceptu tří „K“ a principu vlastnictví, jak uvádí obrázek 3.

Obrázek 3 Princip spolupráce EU

Zdroj: vlastní zpracování

Tento koncept má zabránit neefektivnostem při realizaci rozvojové politiky. Tři „K“ představují koordinaci, komplementaritu a koherenci rozvojové spolupráce. Koordinací se

⁵⁵ Horký, O., 2005.

⁵⁶ Good governance představuje koncept dobré veřejné správy.

myslí sjednocení rozvojové politiky EU s rozvojovou politikou členských států. Komplementarita zabezpečuje maximální efektivitu a soudržnost rozvojové politiky EU s rozvojovými politikami členských států. Programy se vzájemně nepřekrývají a vzájemně se doplňují. Proti pravidlu komplementarity by bylo, pokud by byl stejný program realizován jak členskými státy EU, tak i samotnou EU. Koherence představuje harmonizaci všech politik s politikou rozvojovou. Rozvojová spolupráce EU se prolíná s vnitřními i vnějšími politikami EU. Koherence je třeba u obou skupin. Z pohledu vnějších politik se koherence rozvojové spolupráce týká především obchodní a zahraniční politiky. Vnitřní politika bude zahrnovat společné zemědělské politiky a společné politiky rybolovu.⁵⁷ Dopad na rozvojovou politiku má např. i politika v oblasti životního prostředí, bezpečnosti, výzkumu, potravinového zabezpečení, migrace, energetiky nebo dopravy. Dle principu vlastnictví stát, který pomoc přijímá, si sám určuje, kam poskytnuté zdroje alokuje a dárce sleduje proceduru.

2.4 Rozvojové programy EU

Rozvojová spolupráce EU je založena na ročních nebo víceletých programech. Nyní se realizují programy pro roky 2007–2013. Priority programu popisují strategické dokumenty. Country Strategy Papers jsou strategické dokumenty států, Regional Strategy Paper (RSP) se vztahují na regiony. CSP i RSP obsahují analýzu výchozího stavu, cíle a prioritní sektory spolupráce. Každý program má svůj právní základ ve zvláštním nařízení, kde jsou stanoveny jeho cíle a priority, je popsán příjemce finanční podpory a jsou definovány prostředky i způsob implementace programu. Z dokumentů CSP i RSP vychází základní rámec vzájemné spolupráce mezi EU a danou zemí, popř. regionem. Na CSP i RSP navazují víceleté indikativní finanční rámce vypracovávané zhruba na 3 roky a roční akční plány. EU podporuje vlastní strategie států při boji proti chudobě, a tak zdůrazňuje, že hlavní odpovědnost za rozvoj nesou rozvojové státy samy.

Mimo bilaterálních programů mohou rozvojové země čerpat prostředky ze sektorových programů zaměřených na určitý region. V rámci sektorových projektů rozlišuje EU několik regionů, kandidátské a potenciální kandidátské země pro vstup do EU, sousední země na

⁵⁷ Vlková, I., 2009.

jihu a na východě, země Asie, Střední Asie, Latinské Ameriky a Středního východu a nakonec země AKT.

Další druh představují globální programy, u kterých není definováno žádné určité teritorium. K těmto programům patří Evropský program pro demokracii a lidská práva, Evropský program pro bezpečnost a stabilitu nebo Evropský program pro jadernou bezpečnost. EU se rovněž věnuje tematickým programům jako je např. bezpečnost potravin, potravinová pomoc, ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů, otázka migrace a azylu, rovnosti žen a mužů nebo zapojení nevládních organizací do problematiky rozvoje.⁵⁸

2.5 Nástroje rozvojové politiky EU

Evropská unie stanovuje, za jakých podmínek a jakým způsobem může být rozvojová pomoc čerpána. K tomuto účelu slouží různé nástroje. Jako základní označuje Adamcová⁵⁹ smluvní, finanční, obchodní, nástroje na podporu rozvoje soukromého sektoru, nástroje na podporu činností nevládních organizací a nástroje na podporu rybolovu (viz tabulka 2).

Tabulka 2 Nástroje rozvojové politiky

Typ nástroje	Konkrétní příklad nástroje
Smluvní	
Finanční	DCI
Obchodní	GSP, EBA
Podpora soukromého sektoru	
Podpora nevládních organizací	
Podpora rybolovu	

Zdroj: vlastní zpracování

V roce 1961 vznikla rezoluce Valného shromáždění OSN, která prohlašovala obchod za hlavní nástroj podpory ekonomického rozvoje. V roce 2001 tento názor podpořila ministerská konference WTO v Dohá, k obchodu přidala boj proti chudobě. EU závěry z Dohá respektuje. V roce 1971 vzniká obchodní nástroj GSP⁶⁰ a v roce 2001 EBA⁶¹.

⁵⁸ Horký, O., 2005.

⁵⁹ Adamcová, L., 2006.

⁶⁰ Všeobecný systém preferencí (Generalized System of Preferences, GSP) má za cíl usnadnit rozvojovým zemím přístup na trh EU, je všeobecný, nerekiproční a nediskriminační.

Finanční nástroje EU zaměřené na rozvoj představuje směrnice DCI. DCI koordinuje rozvojovou spolupráci poskytovanou do oblastí Asie, Střední Asie, Latinské Ameriky a Středního východu. Předmětem spolupráce jsou všechny nerozvinuté země, které nepatří mezi kandidátské země nebo země blízkého sousedství. Cílem DCI je omezit chudobu, dosáhnout udržitelného hospodářského a sociálního rozvoje a nakonec tyto země zapojit do světového hospodářství. DCI směrnice představuje základ právních textů EU v souvislosti s aktivitami v těchto rozvojových státech. Byla zřízena Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1905/2006 dne 18. 12. 2006.

Rozvojová pomoc je zajišťována z rozpočtu EU, Evropského rozvojového fondu (ERF) a Evropské investiční banky (EIB). EIB zabezpečuje dlouhodobé financování. Poskytuje zvýhodněné půjčky a investiční kapitál.⁶² Pomoc zemím AKT je financována přes ERF, který spravuje Evropská komise. Z rozpočtu EU je financována pomoc zemím Latinské Ameriky, Asie a Středomoří.⁶³ Rozvojová spolupráce patří do čtvrté rozpočtové kapitoly nazvané EU jako globální partner, pro kterou je na období 2007–2013 vyčleněno 49,5 mld. EUR, což odpovídá 5,7 % celkového rozpočtu EU.⁶⁴ Strukturu výdajů popisuje obrázek 4.

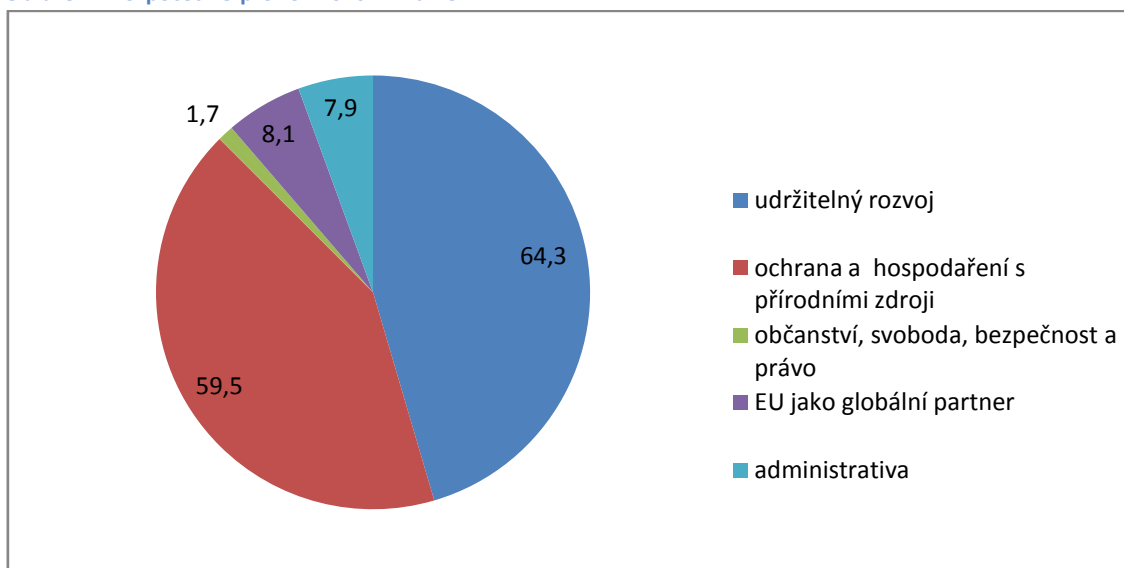
⁶¹ Iniciativa Vše kromě zbraní (Everything But Arms, EBA) se týká dovozu produktů z nejméně rozvinutých zemí a představuje bezcelní přístup na trh EU, odstraňuje kvótní omezení. Nevztahuje se na obchod se zbraněmi a municí.

⁶² European Investment Bank. Products and Services: Dostupné z <http://www.eib.org/index.htm>.

⁶³ EUROPA. Činnosti Evropské unie – Rozpočet. Dostupné z http://europa.eu/pol/financ/index_cs.htm.

⁶⁴ Evropský parlament. Rozpočet EU na rok 2010. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/news/public/focus_page/034-31028-161-06-24-905-20080605FCS31027-09-06-2008-2008/default_p001c001_cs.htm.

Obrázek 4 Rozpočet EU pro rok 2010 v mld EUR

Zdroj: EUROSOP. Výdaje rozpočtu EU. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpocet-eu/>, vlastní zpracování

2.6 Instituce spravující rozvojovou politiku

Správa rozvojové politiky spadá do činností Evropské komise, Evropského parlamentu a Rady EU viz tabulka 3.

Tabulka 3 Systém institucí

Instituce	Jednotlivé sekce institucí
Evropská komise	DG pro rozvoj
	DG pro obchod
	DG pro vnější vztahy
	DG pro rozšiřování
	ECHO
	EuropeAid
Rada EU	Rada pro vnější záležitosti a vnější vztahy
Evropský parlament	Výbor pro rozvoj a spolupráci

Zdroj: vlastní zpracování

Aktivity **Evropské komise (EK)** jsou rozděleny mezi generální ředitelství (GŘ) a komisaře. Rozvojovou politiku formuje a iniciuje Generální ředitelství pro rozvoj (DG DEV). Stará se o regionální integraci a spolupráci, podporu makroekonomických politik, rovný přístup k sociálním službám, podporuje rozvoj dopravy a infrastruktury, podporuje potravinovou soběstačnost apod. DG DEV se zaměřuje na země AKT. Generální ředitelství pro obchod zajišťuje, aby byla obchodní politika EU spravedlivá a aby podporovala udržitelný rozvoj. Generální ředitelství pro vnější vztahy spravuje

rozvojové programy a snaží se, aby došlo k naplnění rozvojových cílů EU. Spolupracuje se zeměmi, které nespadají pod DG DEV, tzn. všechny země Asie a Latinské Ameriky. Generální ředitelství pro rozšiřování se zabývá vztahy s kandidátskými zeměmi a věnuje se souvisejícím předvstupním programům. Evropský úřad pro humanitární pomoc (DG ECHO) byl zřízen v roce 1992 s cílem pružně reagovat na přírodní i člověkem způsobené katastrofy. Formou dodávek zboží a služeb poskytuje humanitární pomoc lidem v nouzi a při rozdělování pomoci se řídí pravidly nediskriminace, nestrannosti a humanity. ECHO spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi, především s OSN. Rozděluje prostředky z rozpočtu EU a ERF. Úřad pro spolupráci EuropeAid je zodpovědný za externí rozvojové programy EU. Snaží se pomoc zefektivnit a zabezpečuje, že je rozvojová spolupráce celosvětově dostupná. EuropeAid v souladu s dlouhodobými programy připravuje roční akční plány a spolupracuje s místními delegacemi EK, vládami členských států EU a dalšími mezinárodními organizacemi. Finance na projekty čerpá ze společného rozpočtu EU a ERF.

Činnost **Rada Evropské unie** spočívá v posuzování a přijímání návrhů opatření EK v oblasti rozvojové spolupráce. Agendu rozvojové a humanitární pomoci převzala od roku 2002 Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy. Toto opatření poukazuje na změnu v pojetí rozvojové politiky a její začlenění do oblasti vnějších vztahů EU. Rozvojové spolupráci má na starost rovněž několik výborů a pracovních skupin Rady.

Evropský parlament spolu s Radou přijímají na návrh EK legislativu spojenou s rozvojovou spoluprací, o alokaci zdrojů z rozpočtu ani z EDF ale nerozhoduje. Mezi jeho stálé výbory patří Výbor pro rozvoj a spolupráci, který podporuje, uplatňuje i sleduje rozvojovou politiku. Věnuje se zemím AKT a např. záležitostem týkajících se misí sledujících průběh voleb v rozvojových zemích.

2.7 Spolupráce EU s Latinskou Amerikou

Latinská Amerika nikdy nepatřila mezi prioritní oblasti EU. Její význam díky rostoucímu vzájemnému obchodu a objemu investic pomalu narůstal. V relativním vyjádření podíl Latinské Ameriky na vnějším obchodě EU nyní klesá. EU se zaměřuje na podporu regionální integrace a udržení sociální soudržnosti s cílem ustanovit občanskou společnost

a podpořit mírová jednání. Rozvojem vzájemného obchodu chce EU podpořit hospodářskou výkonnost.

V 60. letech byly podepsány bilaterální dohody o spolupráci, označované jako prvogenerační. Důležitým mezníkem ve vývoji vzájemných vztahů byl rok 1986, kdy k ES přistoupilo Španělsko a Portugalsko. Vzájemná hospodářská spolupráce byla zahrnuta do druhogeneračních dohod z 80. let. Od 90. let jsou podepisovány tzv. novodobé dohody, kam je mimo rozvojové a ekonomické spolupráce začleněn politický dialog, včetně podpory lidských práv a demokracie. Od roku 1999 probíhají pravidelné summity představitelů zemí EU a Latinské Ameriky.

Mezi nejvýznamnější formy spolupráce patří program ALFA (America Latina Formación Academica), který je zaměřen na vzdělávání. Podporuje výměnu zkušeností a znalostí v rámci akademické sféry. Program AL-INVEST podporuje rozvoj malých a středních podniků, usnadňuje jim přístup k evropským technologiím a na evropský trh. Program ATLAS přispívá ke spolupráci obchodních komor a pomáhá při zprostředkovávání obchodních kontaktů. @LIS usiluje o rozšíření informačních technologií v Latinské Americe. Velké množství projektů se věnuje boji proti chudobě, rozvoji soukromého sektoru či ekonomické a politické spolupráci.⁶⁵

Spolupráce probíhá jak na bilaterální, tak na multilaterální úrovni. V roce 1993 byla podepsána dohoda o spolupráci s Andským společenstvím národů⁶⁶, v roce 1995 se zeměmi MERCOSUR⁶⁷. Ke spolupráci subregionálního charakteru patří pravidelné schůzky⁶⁸ zemí EU se zeměmi Skupiny Rio⁶⁹. V rámci dialogu San José spolupracuje EU se státy CARICOM⁷⁰. S Mexikem uzavřela EU bilaterální smlouvy o ekonomické a politické spolupráci, což vedlo k vytvoření zóny volného obchodu, kterou EU začala uplatňovat v roce 2003 a Mexiko v roce 2007. S Chile podepsala dohodu o spolupráci roku 1996 a v roce 2002 ji rozšířila o spolupráci v oblasti služeb a investic. Bilaterální smlouvy uzavřela EU i s Argentinou, Brazílií, Paraguají, nebo Uruguají. Zajímavé postavení má

⁶⁵ Adamcová, L., Němečková, T., 2006.

⁶⁶ Členské státy: Bolívie, Ekvádor, Kolumbie, Peru. Přidružené státy: Argentina, Chile, Brazílie, Paraguay, Uruguay.

⁶⁷ Členské státy MEROSUR: Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay.

⁶⁸ Probíhají na ministerské úrovni.

⁶⁹ Skupina Rio, Grupo del Río: členem 23 států latinské Ameriky a karibské oblasti.

⁷⁰ CARICOM: Karibské společenství vzniklo 1973, členy je 15 malých ostrovních států v karibské oblasti.

Kuba, jelikož rozvojovou pomoc přijímá, ale dohodu o spolupráci s EU zatím neuzavřela ani neratifikovala Dohodu z Cotonu.

2.8 Efektivita rozvojové pomoci EU

Evropská unie je velkým poskytovatelem rozvojové pomoci a efektivita její pomoci hraje důležitou roli. Příkladem její snahy o zvýšení efektivity pomoci je koncept 3“K“ a princip spolupráce, nebo strategické dokumenty, které analyzují původní stav rozvojových zemí, popř. regionů a stanovují konkrétní oblasti spolupráce, stejně tak jako specifické problémy země. Jak bude zmíněno dále, je třeba prohloubit komunikaci EU s rozvojovými zeměmi i ostatními dárci, důležitou roli hraje sladění rozvojové pomoci s ostatními politikami EU. Je třeba shodnout se na cílech rozvojové politiky na všech úrovních moci. Obchodní a zemědělská politika je realizována Evropskou komisí, ale při jejím utváření svou roli hrají zájmy členských států. Koncept „3K“ by proto měly respektovat i členské státy EU. Ačkoliv EU neposkytuje rozvojovou pomoc jen z idealistických důvodů a chce si udržet své postavení ve světě, podporuje hodnoty, jako je demokracie, vláda zákona, lidská práva nebo práva žen.

Členské státy i EU musí zvážit svůj potenciální přínos pro rozvojovou zemi a svou kompetentnost pro dosažení dobrých výsledků projektu. To by znamenalo, že by v některých případech donoři měli přenechat oblast působení jiným donorům, kteří mají pro danou oblast výhodnější výchozí pozici a mohou zde poskytnout rychlejší, kvalitnější a efektivnější rozvojovou pomoc.

Důležité pro efektivní spolupráci je zmenšit objem administrativy. I přes snahu zvýšit efektivitu své rozvojové politiky, znesnadňuje si tento cíl EU sama svou komplikovanou strukturou. Problém představuje byrokracie, která je částečně nutná pro minimalizaci zneužívání zdrojů rozvojové pomoci. Je třeba stanovit jednotný přístup k rozvojové politice nebo humanitární pomoci a koordinovat činnost EU s mezinárodními organizacemi, tak aby zbytečně nedocházelo k duplicitě projektů a zároveň aby nebyl žádný sektor ani území z rozvojové pomoci vynecháno.⁷¹

⁷¹ OSN Praha. Ekonomický a sociální rozvoj. Dostupné z <http://www.osn.cz/ekonomicky-a-socialni-rozvoj/>.

3. Peru

Peru jako bývalá španělská kolonie⁷² v současnosti funguje jako republika s prezidentským systémem. Od roku 2006 vede zemi prezident Alan García z politické strany Partido Aprista Peruano. Měna Peru je peruánský nuevo sol (6,16CZK/1 PEN⁷³). Peru ratifikovala většinu mezinárodních smluv o lidských právech, které zahrnula do své legislativy.

Hlavní průmyslová oblast je Lima Callao, kde se koncentruje zhruba 70 % průmyslu. Průmysl se soustředí ve městech a na pobřeží. Příznivé podmínky pro rybolov zajišťuje Humboldtův proud.

Dle přírodního rázu rozlišujeme v Peru tři rozdílné oblasti. Costa představuje převážně suchou pobřežní oblast na západě země. Region And je označována jako sierra. Poslední oblast, selva, je tvořena územím Amazonského pralesa. Administrativně je Peru rozděleno do 25 regionů, které se dělí na provincie a okresy. Každý region řídí samospráva, která je odpovědná za projekty týkající se rozvoje. Hlavní město Lima není součástí žádného vyššího administrativního celku a má status provincie. Charakteristické jsou velké rozdíly ve vyspělosti jednotlivých regionů.

3.1 Sociální situace

Republika Peru patří mezi rozvojové země, přičemž má vysoký Index lidského rozvoje⁷⁴ (HDI), který dosahuje hodnoty 0,723. V žebříčku států světa se řadí na 63. místo. Vývoj HDI Peru ve srovnání s vývojem indexu v Latinské Americe a Karibiku a ve světě ilustruje obrázek 5.

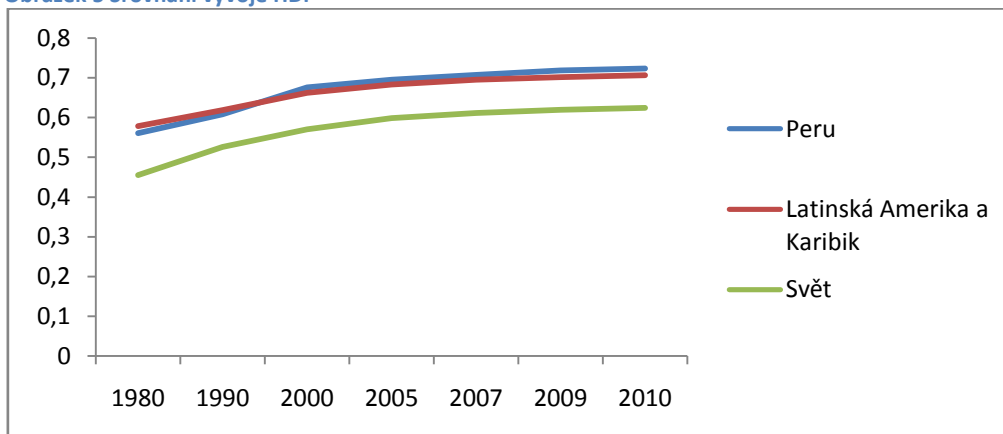
⁷² Nezávislost získala 28. 7. 1821.

⁷³ Kurz k 31. 3. 2011. Česká národní banka. Kurzy ostatních měn.

Dostupné z http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_ostatnich_men/kurzy.jsp.

⁷⁴ UNDP. Human Development Reports. Dostupné z <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, UNDP. International Human Development Indicators. Dostupné z <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/PER.html>.

Obrázek 5 Srovnání vývoje HDI

Zdroj: UNDP. International Human Development Indicators. Dostupné z <http://hdrstats.undp.org/en/indicators/49806.html>, vlastní tvorba

Mezi tři hlavní skupiny obyvatelstva patří Indiáni, mestici a Evropané. Díky této rozmanitosti označujeme společnost jako multietnickou. Původní obyvatelstvo tvoří přibližně třetinu populace, která žije především v chudších oblastech. Vedle dvou úředních jazyků, kterými jsou španělština a kečuánština, v Peru existuje velké množství původních domorodých jazyků. Hustota obyvatelstva je nízká a většina obyvatel žije ve městech. Procento obyvatel žijících pod hranicí chudoby⁷⁵ dosahuje hodnoty 18,5 %. Národní odhad založený na průzkumech mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva z roku 2006 označil 44,5 % obyvatelstva jako žijících v chudobě.⁷⁶ Stejné procento uvádí i Evropská komise v dokumentu⁷⁷ z června 2010. I přes dobré makroekonomické ukazatele, jak bude uvedeno v následující kapitole, procento obyvatel žijících pod hranicí chudoby zůstává relativně vysoké. Bohatství je rozdělováno nerovnoměrně. Nejvíce je postižena oblast And, a to regiony Huánuco, Huancavelica, Apurímac a Ayacucho.

3.2 Ekonomická situace

Peru jako tržně orientovaná ekonomika vykazuje dobré makroekonomické ukazatele.⁷⁸ Díky makroekonomické stabilitě země roste investiční činnost i vnitřní spotřeba. Peru se snaží o liberalizaci své ekonomiky. Reformy prezidenta Alberta Fujimoriho podporovaly ekonomický růst od roku 1993. Liberalizaci obchodu si za cíl vytyčil současný prezident

⁷⁵ Méně než 2 USD denně, dle UNDP 2009.

⁷⁶ NationMaster.com. Population below poverty line by country. Definition, graph and map. Dostupné z http://www.nationmaster.com/graph/eco_pop_bel_pov_lin-economy-population-below-poverty-line.

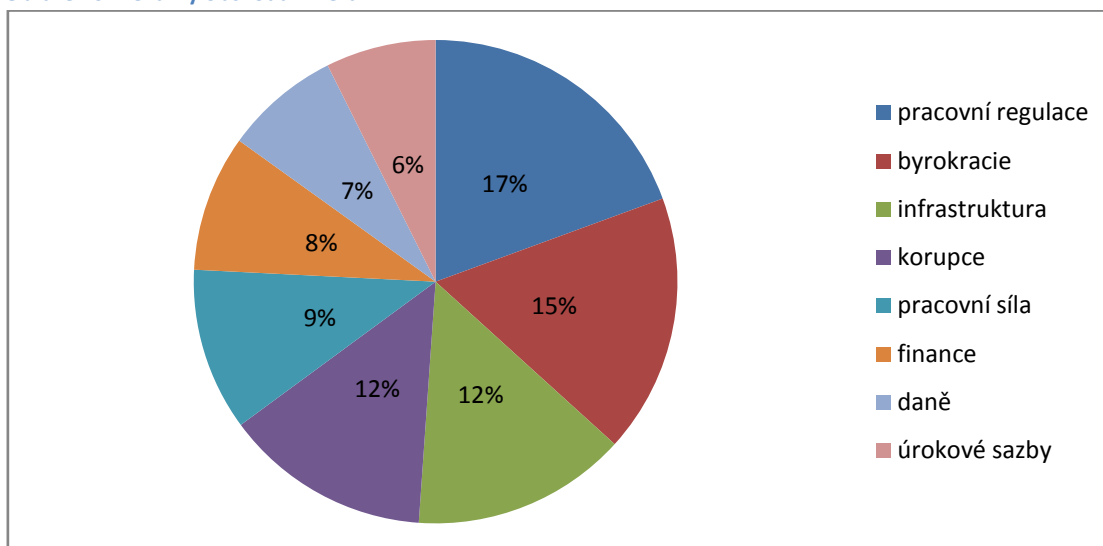
⁷⁷ Country Briefing on Regional Cooperation Programmes. Peru. Programme Review July 2010, 2010.

⁷⁸ Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007. s. 14. Např. růst HDP v roce 2008 o 9,8 %.

A. García. Vláda se snaží o udržení makroekonomických výsledků, snížení chudoby a pokračování ekonomických reforem. Z dlouhodobého pohledu je výkonnost ekonomiky spjata s exportem, který roste.⁷⁹ Peru je závislé na vývozu svých minerálů a kovů. Mezinárodní obchod nesměřuje pouze do zemí Jižní Ameriky, mezi důležité obchodní partnery patří Spojené státy americké, Čína, Brazílie a Chile.

Podle poslední studie Světového ekonomického fóra⁸⁰ publikované v září 2009, která se zabývala konkurenceschopností jednotlivých zemí, brzdí rozvoj obchodu v Peru např. rozsáhlá byrokracie, nedostatečná infrastruktura, korupce, nízká úroveň pracovní síly, dostupnost financování. Sílu jednotlivých faktorů v procentech znázorňuje obrázek 6.

Obrázek 6 Překážky obchodu v Peru

Zdroj: The Global Competitiveness Report 2009–2010, 2009. s. 267, vlastní zpracování

3.3 Problémy v Peru⁸¹

Problémy v oblasti ekonomické, politické, sociální, popř. etnické a kulturní mají obvykle navzájem související příčiny. Evropské komise identifikuje mezi těmito příčinami vyloučení ze společnosti, chudobu a nerovnost mezi obyvatelstvem, slabé instituce a nedostatek nástrojů, které by řešily případnou krizi. Problém chudoby je propojen s nerovnostmi mezi muži a ženami a nerovným přístupem ke vzdělání i zdravotní péči.

⁷⁹ Latin American Economic Outlook. Peru. Dostupné z <http://www.latameconomy.org/en/country-notes/peru/>.

⁸⁰ Nezisková organizace založená v roce 1971 v Ženevě se věnuje tématům jako konkurenceschopnost, globální hrozby apod. Anglicky World Economic Forum (WEF).

⁸¹ Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007.

Překážkou rozvoje, zvláště ve vnitrozemí, je špatná infrastruktura. V oblastech pralesa a And je častým problémem práce dětí, a to převážně mezi indiánským obyvatelstvem.

Mezi další problémy patří růst nezaměstnanosti. V roce 2010 byla nezaměstnanost v Limě odhadnuta na 7,9 %, přičemž venkovské oblasti, kde žije převážně původní indiánské obyvatelstvo, jsou nezaměstnaností postižené více.⁸² V Peru je častá částečná zaměstnanost⁸³. Zlepšení vyžaduje daňový systém, který nyní klade malý důraz na nepřímé daně. Počet plátců daní je nízký, a to kvůli velkému počtu výjimek, ale také z důvodu vyhýbání se placení daní.

K problémům přírodního charakteru patří vulkanická činnost, kvůli níž hrozí riziko zemětřesení, sesuvů půdy, tsunami, nebo záplav. Teplý mořský proud nazývaný el Niño, ohrožuje rybolov.

3.3.1 Koka

Samostatnou kapitolu mezi problémy Peru tvoří pěstování koky. Pěstitelů koky, tzv. cocaleros, je v Peru přes 120 tisíc. Pěstování koky jako součást tradičního způsobu života není protizákonné. Největší produkce koky v Peru připadá na region Huánuco a oblast Huallaga Valley. V roce 2009 se koka, dle oficiálních odhadů, pěstovala na 59 900 hektarech půdy, což představuje nárůst o 6,8 % vzhledem k předchozímu roku, kdy odhad činil 56 100 hektarů.⁸⁴ Podle zprávy UNODC⁸⁵ z roku 2009 dosáhla produkce 119 tisíc tun, což představuje 45,4 % produkce Andského regionu. Kolumbie vyprodukovala 103 tisíc tun a Bolívie 40 200 tun. Porovnání produkce koky v jednotlivých státech regionu znázorňuje obrázek 7.

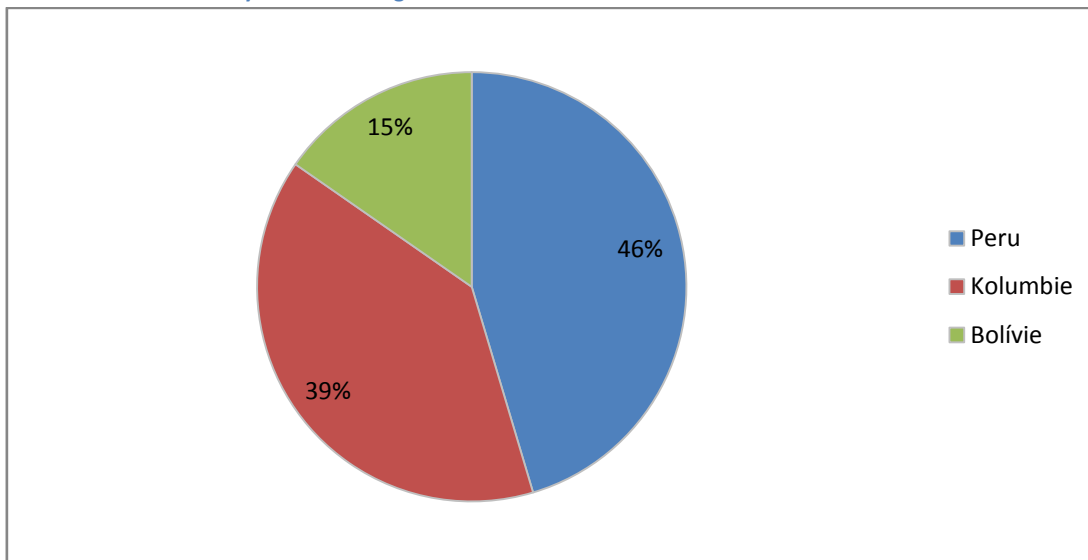
⁸² Central Intelligence Agency. The World Factbook. Dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2129.html>.

⁸³ Částečná zaměstnanost způsobuje ztrátu výdělku, neboť zaměstnavatel není schopen zaměstnat pracovníka na zákonnou pracovní dobu.

⁸⁴ Peruvian Times. Perus coca cultivation up 6,8 percent. Coca production overtakes Colombia. Dostupné z <http://www.peruviantimes.com/22/perus-coca-cultivation-up-6-8-percent-coca-production-overtakes-colombia/6716/>.

⁸⁵ Úřad pro drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drug Control)

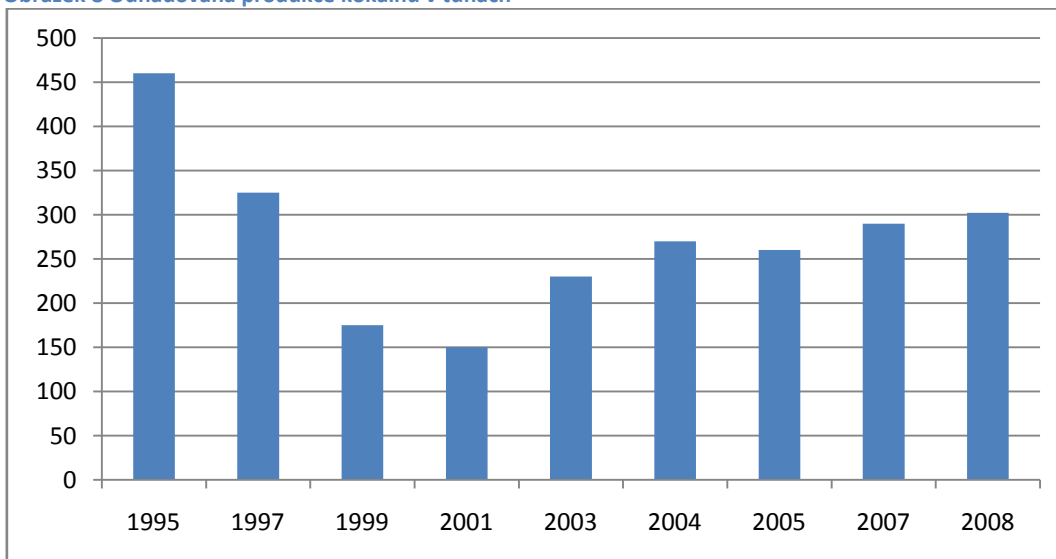
Obrázek 7 Produkce koky v andském regionu

Zdroj: Peruvian Times. Perus coca cultivation up 6,8 percent. Coca production overtakes Colombia. Dostupné z <http://www.peruviantimes.com/22/perus-coca-cultivation-up-6-8-percent-coca-production-overtakes-colombia/6716/>, vlastní zpracování

Problém představuje syntetická výroba drogy kokainu. Peru je považováno za jejího druhého největšího producenta. Od roku 2001 produkce drogy stoupá. V roce 2008 byla odhadována na 302 tun. Odhadovanou produkci kokainu komentuje obrázek 8. Průvodním jevem zvětšování ploch určených pro pěstování koky a následně zvýšené produkce kokainu je rostoucí domácí spotřeba této drogy v Peru. Prezident A. García považuje boj proti drogám za prioritu.⁸⁶

Obrázek 8 Odhadovaná produkce kokainu v tunách

Zdroj: World Drug Report 2010, 2010, vlastní zpracování

⁸⁶ Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007. s. 12.

3.4 Peru v rámci Andského společenství národů⁸⁷

Andské společenství bylo založeno Smlouvou z Cartageny v roce 1969. Mezi původní členy se řadí Bolívie, Chile, Kolumbie, Ekvádor a Peru. Venezuela přistoupila v roce 1973. Chile ze společenství vystoupilo v roce 1976. V roce 2006 vystoupila ze společenství Venezuela. Od roku 1995 funguje společenství jako celní unie, společný celní tarif se začal uplatňovat v roce 2003. Zboží území zemí společenství je ve volné cirkulaci a na dovoz je uplatňován společný tarif.⁸⁸

Spolupráce s EU se člení do čtyř období. První etapa mezi lety 1973 a 1982 se věnovala především rozvoji venkova, zemědělství, zdraví a vzdělanosti. Druhá fáze (1983–1992) započala podpisem dohody o kooperaci tzv. druhé generace. V tomto období se zdůrazňovala ekonomická a obchodní spolupráce. Třetí etapa (1993–2003) je spjata s podpisem dohody o kooperaci tzv. třetí generace, důraz byl kladen na politický a sociální rozvoj. V současnosti mluvíme o tzv. čtvrté fázi vzájemné spolupráce, která začala konferencí v Madridu (2002) a Guadalajara (2004) a spuštěním jednání vedoucích k podepsání regionálního strategického dokumentu s třemi pilíři, politickým dialogem, kooperací a obchodem.

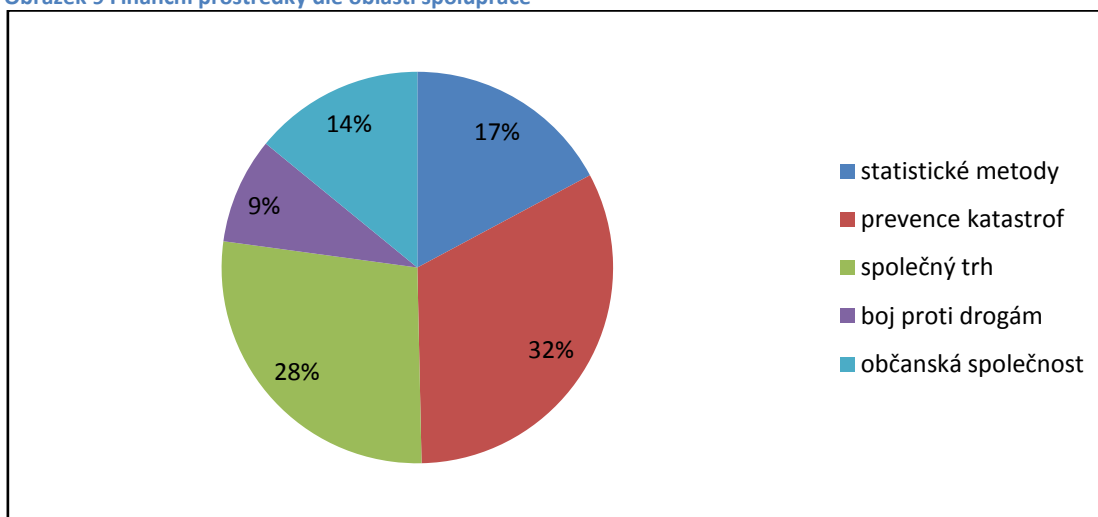
Regionální strategie pro roky 2002–2006 měla za cíl posílit politický dialog, zintenzivnit spolupráci a rozšířit obchod mezi oběma útvary. Realizováno bylo celkem pět programů, na něž bylo vynaloženo 29 milionů EUR. Projekty se týkaly harmonizace statistických metod (5 mil EUR), prevenci přírodních katastrof (9,45 mil EUR). Podporovaly ekonomickou integraci společenství vybudováním společného trhu (8 mil EUR). Dále se věnovaly problematice drog (2,55 mil EUR) a občanské společnosti (4,1 mil EUR).⁸⁹ Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé, výše zmíněné, oblasti spolupráce komentuje obrázek 9.

⁸⁷ Comunidad Andina. Andean Community: Organismo de integración económica y social. Comercio. Dostupné z <http://www.comunidadandina.org/>.

⁸⁸ Latinská Amerika Dnes. Andské společenství: částečně (ne)fungující spolek horských národů. Dostupné z <http://latinskaamerikadnes.cz/2010/06/andske-spolecenstvi-castecne-nefungujici-spolek-horskyh-narodu/>.

⁸⁹ Regional Strategy Paper. Andean Community 2007–2013, 2007. s. 12.

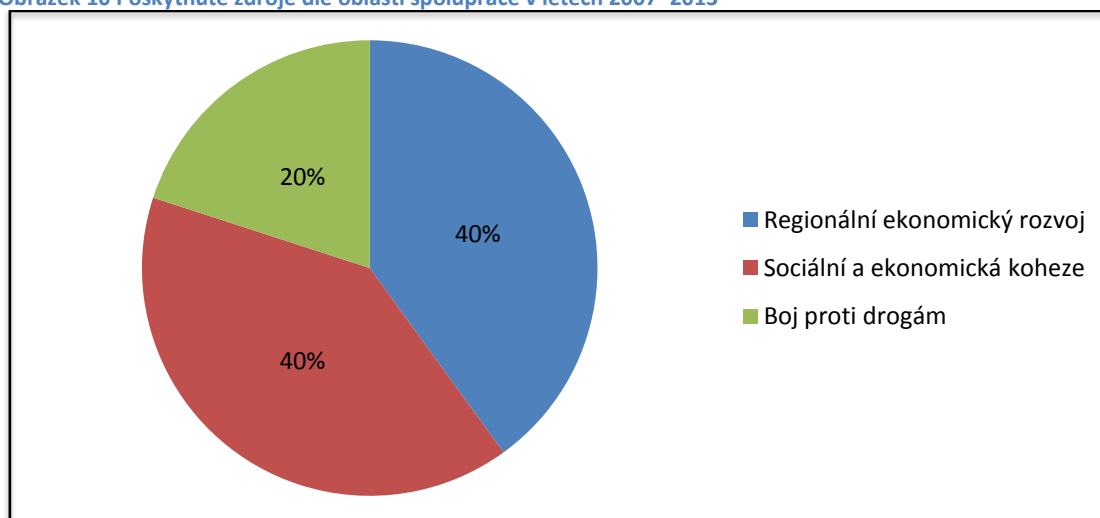
Obrázek 9 Finanční prostředky dle oblastí spolupráce

Zdroj: Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007, vlastní zpracování

V roce 2007 následovala regionální strategie pro období 2007–2013. Ta se věnuje regionální ekonomické integraci, boji proti drogám, ekonomické a sociální kohezi. Na realizaci projektů je vyčleněno 50 milionů EUR. Rozdělení zdrojů mezi jednotlivé oblasti spolupráce znázorňuje obrázek 10.

Obrázek 10 Poskytnuté zdroje dle oblastí spolupráce v letech 2007–2013

Zdroj: Regional Strategy Paper. Andean Community 2007–2013, 2007, vlastní zpracování

3.5 Spolupráce EU a Peru

Spolupráce Evropské unie a Peru se odvíjí od způsobu rozvojové spolupráce EU definované v Hlavě XX Smlouvy o založení Evropského společenství (viz kapitola 2).

Spolupráci ovlivňuje Evropský konsenzus o rozvoji z roku 2005.⁹⁰ Dohoda se věnuje společným hodnotám, cílům a principům, kterým podléhá kooperace mezi EU, jejími členskými státy a státy rozvojovými. EU se věnuje redukci chudoby i rozvoji založeném na evropských demokratických hodnotách. Konsensus zdůrazňuje zodpovědnost rozvojových států za svůj rozvoj. Mezi lety 2007–2013 je kladen důraz na vzájemnou kooperaci, podporu lidských práv, demokracie a dobré veřejné správě, tzv. good governance.⁹¹

3.5.1 Historie spolupráce EU a Peru⁹²

Spolupráce EU a Peru rozdělím na dvě časová období. První období zahrnuje spolupráci od roku 1990 do roku 2001. Druhé období zahrnuje spolupráci mezi lety 2002–2006.

V prvním období se spolupráce týkala zejména těchto oblastí:

- zavlažování a rozvoj venkova
- podpora drobného podnikání
- vzdělávání
- podpora demokracie a demokratických procesů

V roce 1999 byly odsouhlaseny čtyři projekty za 61 milionů EUR, jejichž realizace začala v roce 2002. Jde o programy PRODELICA⁹³, AMARES⁹⁴, PROPOLI⁹⁵, PRODAPP⁹⁶. Poslední jmenovaný bude podrobněji analyzován v následující kapitole. Peru obdržela humanitární pomoc, a to kvůli přírodním katastrofám a sociálnímu násilí, hlavně

⁹⁰European Commission. The European Consensus on Development. Dostupné z http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/european-consensus/index_en.htm.

⁹¹Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007.

⁹²Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007.

⁹³Program zaměřený na zaměstnanost a spravedlivé rozdělení bohatství.

⁹⁴Program zaměřený na vodní zdroje a zdraví obyvatelstva.

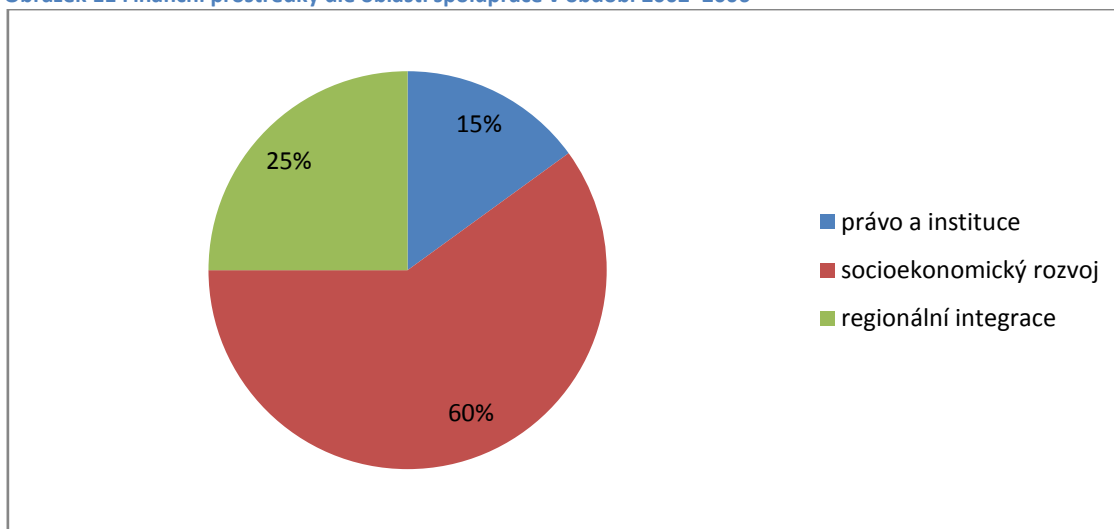
⁹⁵Program zaměřený na boj s chudobou v hlavním městě Lima.

⁹⁶Program zaměřený na alternativní rozvoj.

v důsledku činnosti Světlé stezky⁹⁷. Mezi lety 1998–2001 byla spolupráce zastavena kvůli politické situaci v zemi.⁹⁸

V dalším období, mezi lety 2002–2006, se EK zaměřuje na podporu práva a institucí, socioekonomický rozvoj a regionální integraci. Celkem bylo na spolupráci věnováno 86 milionů EUR. Objem finančních prostředků investovaných do jednotlivých oblastí spolupráce znázorňuje obrázek 11.

Obrázek 11 Finanční prostředky dle oblastí spolupráce v období 2002–2006

Zdroj: Country Strategy Paper. Peru 2007–2013, 2007, vlastní zpracování

3.6 PRODAPP

Jedním z programů EK v Peru je program Programa de Desarrollo Alternativo en las Areas de Pozuzo y Palcazú⁹⁹. Základní myšlenkou programu je alternativní rozvoj, který má směřovat ke snížení produkce koky v regionu. Představuje strategii, jak zlepšit sociální situaci a zároveň zajistit regionální rozvoj. Zlepšením infrastruktury a podporou dovedností obyvatelstva se snaží vytvořit podmínky, které obyvatelstvu umožní zabezpečit si dostatek prostředků pro své živobytí, a přitom nebýt závislé na pěstování koky.

⁹⁷ Teroristická maoistická organizace. Vznikla v roce 1970 a největší vliv měla v 80. letech. Nyní nemá větší podporu.

⁹⁸ Mezi lety 1990–2000 je prezidentem Alberto Fujimori. V roce 1992 rozpouští Kongres. Během jeho vlády se rozmáhá korupce. Je kritizován pro porušování lidských práv a nedemokratické praktiky. V roce 2009 byl odsouzen za porušování lidských práv, únos a za podíl na zabití. Na druhou stranu je pozitivně hodnocen jeho boj proti teroristickým organizacím Světlá stezka a Revoluční hnutí Túpac Amaru.

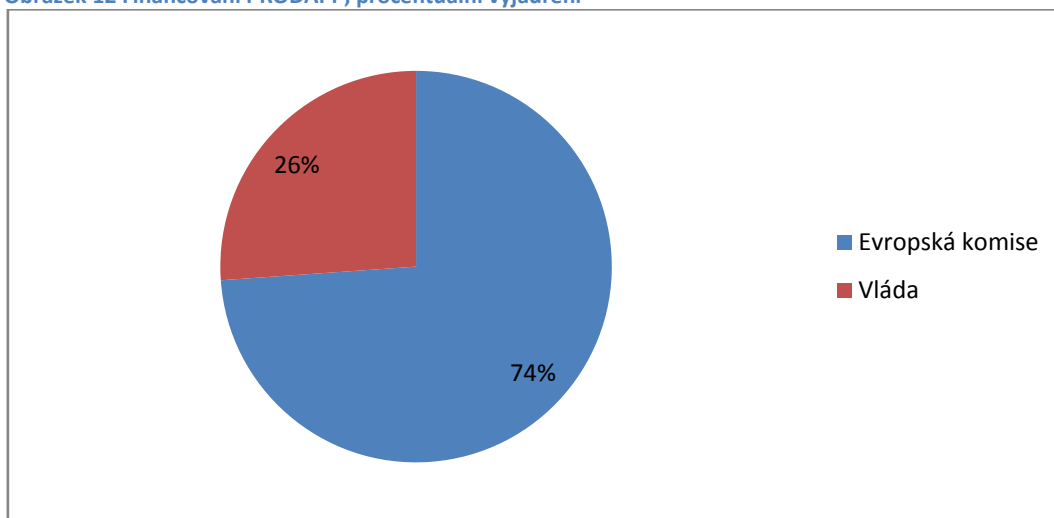
⁹⁹ Program alternativního rozvoje v oblastech Pozuzo a Palcazú.

Program¹⁰⁰ byl zahájen v roce 2002 a oficiálně ukončen v roce 2009. Oblast Pozuzo-Palcazú se nachází v centrální části Peru, v oblasti pralesa. Jednotlivé aktivity v rámci projektu jsou realizovány v regionech Pasco a Huánuco. Vzhledem k tomu, že se jedná o pralesní oblast, rozvojové aktivity se potýkají se špatnou dostupností území.

Jedním z cílů je zlepšit infrastrukturu výstavbou silnic a elektrifikace venkovských oblastí, což pomůže rozvoji obchodu. Zlepšení zemědělské produktivity, chovu dobytka i lesnictví s ohledem na příznivé přírodní podmínky je dalším z cílů.¹⁰¹ Zároveň jde o podporu vlády a jejích aktivit při boji s chudobou, snahou o decentralizaci a prevenci pěstování nelegálních plodin.

PRODAPP je spolufinancován Evropskou komisí a peruánskou vládou. EK poskytla 22,6 milionů EUR, což představuje více než 70 % rozpočtu. Celkový rozpočet dosahuje 32 milionů EUR. Peruánská vláda přispěla 9,4 miliony EUR.¹⁰² Financování programu s ohledem na původ finančních zdrojů popisuje obrázek 12.

Obrázek 12 Financování PRODAPP, procentuální vyjádření

Zdroj: Programa de desarrollo alternativo en las Areas de Pozuzo y Palcazú. Administración. Dostupné z <http://prodapp.org/administracion.php>, vlastní zpracování

¹⁰⁰ Country Strategy Paper. Peru 2007-2013, 2007. s. 19.

¹⁰¹ European Union – EEAS (European External Action Service). The contribution of the EU to the implementation of the Panama action plan on drugs. Dostupné z http://eeas.europa.eu/drugs/cocaine_en.htm.

¹⁰² Rural Development. EU-Peru Programme for alternative development in Pozuzo Palcazú area.

EuropeAid ve své případové studii¹⁰³ identifikuje jako hlavní úkoly programu PRODAPP tyto:

- Program podporuje vládu v její snaze snížit chudobu a zabránit produkci nelegálních látek.
- Je zaměřen na podporu regionálních vlád.
- Má usnadnit vstup producentů na národní zemědělský i mezinárodní trh.¹⁰⁴
- Zaměřuje se na vzdělávání, školení pracovníků, především metodou on-the-job¹⁰⁵.

Od programu se očekává regionální rozvoj v oblasti sociální i ekonomické. Má přispět ke zkvalitnění zemědělské produkce a její diverzifikaci. Toto pozitivně ovlivní problematiku pěstování koky, zvláště její pěstování pro účely výroby syntetické drogy kokainu.

Jednotlivé oblasti, kterých se program PRODAPP týká, jsou tyto:

- Institucionální rozvoj
- Infrastruktura
- Zemědělství
- Ochrana životního prostředí
- Turismus¹⁰⁶

Výsledky programu zpracované v případové studii¹⁰⁷ Evropské komise jsou tyto:

- Byla vypracována strategie regionálního rozvoje.
- Došlo ke zlepšení infrastruktury a elektrifikaci obcí v regionu.
- Byla podpořena místní správa a občanská společnost.
- Došlo k rozvoji zemědělství a turismu.

¹⁰³ Rural Development. EU-Peru Programme for alternative development in Pozuzo Palcazú area.

¹⁰⁴ Jedná se o podporu dřevařského koncernu Central Forest products, s.r.o.

¹⁰⁵ Metoda školení pracovníků v jejich běžném pracovním prostředí. Jde např. o koučing, mentoring, pracovní porady, rotaci práce, asistování apod.

¹⁰⁶ Rural Development. EU-Peru Programme for alternative development in Pozuzo Palcazú area.

¹⁰⁷ Tamtéž.

Podpora místní správy a občanské společnosti

Podpora místní správy a občanské společnosti spočívá v podpoře takovým způsobem, aby došlo k socioekonomickému rozvoji. Hlavní nástroj představuje poskytování poradenství. Program se zaměřil na podporu celkem osmi místních institucí s cílem zlepšit jejich chod. Program zahrnuje i vzdělávání zaměstnanců. Díky takové podpoře je správa schopna kvalitněji pracovat, což se projeví efektivnějším spravováním rozvojových projektů. Místní instituce hrají při regionálním rozvoji klíčovou roli.

Ulehčení přístupu místních výrobků na národní trh a zlepšení positioningu výrobků i v regionu podporuje rozvoj obchodu. Podpora organizací se dále týkala 36 sdružení místních zemědělců a jednalo se i o podporu čtyř organizací domorodých komunit a sedmi organizací zaměřených na mladé Peruánce. Podpora spočívala ve zlepšování organizačních schopností a vzdělávání prostřednictvím školení v oblasti vedení a spravování projektů. Vzdělávání se týkalo informovanosti v právních otázkách, např. ohledně aktualizace nařízení a směrnic nebo právní způsobilosti.

Program byl zaměřen na rozvoj komunit a podporu občanské společnosti, např. zlepšením povědomí o právech a povinnostech občanů a jejich možnostech zapojení se do místní správy.¹⁰⁸

Rozvoj zemědělství a turismu

Podpora zemědělců a farmářů z oblasti And, domorodých kmenů i potomků rakouských a německých přistěhovalců spočívá v usnadnění jejich komunikace s institucemi. Projekty mají zajistit zlepšení výkonnosti a produktivity a zároveň zlepšení kvality produktů. Realizace projektů je v souladu s principy udržitelného rozvoje. Vzdělávání zemědělců, rozvoj farmářství a podnikatelského sektoru přispívá k socioekonomickému rozvoji regionu. V rámci PRODAPP se usiluje o zvýšení konkurenceschopnosti podniků, podporu cestovního ruchu v oblasti pralesa a ochranu životního prostředí.

¹⁰⁸ Vypracováno celkem 16 plánů k docílení tohoto závazků, které se týkaly vytvoření projektů jak zlepšit působení institucí nebo praktických školení.

3.6.1 Hodnocení programu

Velmi pozitivně bych hodnotila zdůrazňování nutnosti synergie mezi jednotlivými částmi programu. Za důležité je považováno prozkoumání původního stavu a zpětná vazba. Vzájemná provázanost problémů, jako je chudoba, pěstování koky a obchod s drogami, vyžaduje komplexní přístup. Nelze se zaměřit pouze na jednu část z tohoto celku, naopak je nutno bojovat se všemi dílčími problémy najednou. Jen tak je možno efektivně řešit problémy a využívat synergie jednotlivých kroků. Na této koncepci byl program PRODAPP postaven.

Program PRODAPP nepřímo přispívá k boji proti chudobě. Zbavuje běžné obyvatelstvo závislosti na pěstování koky. Informuje je o dalších možnostech zemědělské produkce a věnuje se jejich vzdělávání. Změna zaměření na produkci potravin umožňuje samozásobitelsví. To dává impuls k socioekonomickému rozvoji. Program představuje nástroj v boji proti chudobě. Zlepšení přístupu na trh díky rozvinutí infrastruktury vede k podpoře podnikatelských aktivit a obchodu. Filozofií programu bylo poskytování poradenství. Podle oficiálních zpráv skončil program úspěchem a rozvojem šesti oblastí, a to Pozuzo, Codo del Pozuzo, Puerto Inca, Yayapichis, Ciudad Constitución a Palcazú. Podle Rómula Pizarra Tomasía, výkonného ředitele DEVIDA¹⁰⁹, přispěl projekt výraznou měrou v boji proti drogám.

Programy byly zaměřeny na tři skupiny obyvatelstva, na andskou komunitu, na indiánské obyvatelstvo (kmeny Yanesha, Asháninka) a na potomky¹¹⁰ rakouských a německých přistěhovalců. Program přinesl užitek přes 30 000 lidí. Zapojeny byly regionální vlády v oblasti Huánuco a Pasco, konkrétně v provinciích Oxamampa a Puerto Inca. Programy podpořily vládní programy zaměřené na redukci chudoby, decentralizaci a posílení místních vlád a prevenci pěstování nelegálních plodin v pralesních oblastech.

Zlepšení kvality života obyvatel regionu podpořil snadnější přístup k informacím díky kulturním, vzdělávacím a zpravodajským programům v televizním a rádiovém vysílání. Stalo se tak díky financování vybudování vysílačů v oblasti.

¹⁰⁹ Národní program zaměřený na rozvoj a život bez drog. Bojuje proti spotřebě, produkci i obchodu s drogami, k čemuž využívá programy zaměřené na rehabilitaci drogově závislých, osvětu ve školách, alternativní rozvoj, ochrana životního prostředí atd.

¹¹⁰ Do oblasti Pozuzo přišli na konci 50. let 19. století.

Za největší přínos v oblasti infrastruktury je považováno vybudování nové komunikace v oblasti mezi Pozuzo a Codo del Pozuzo a elektrifikace 20 obcí, což se pozitivně projevilo na kvalitě života obyvatel v oblasti.

V oblasti životního prostředí se klade důraz na udržitelný rozvoj a ochranu zdrojů, k čemuž přispívá osvěta ohledně pěstování a produkce plodin, osvojení si správných technik s ohledem na přírodní podmínky. Preferované plodiny, kterými jsou substituovány nelegální plodiny, jsou káva a ananas, popř. je podporována produkce medu. V rámci ochrany životního prostředí se věnovali otázce odpadů. Poskytnutím vhodných strojů lokalitám Puerto Inca, Yayapichis, Ciudad Constitución, Palcazú, Codo del Pozuzo a Pozuzo byl ulehčen sběr a odvoz odpadků.

K podpořeným organizacím patří např. APASC¹¹¹ a AGPACFORTUR. Posílena byla jejich organizační struktura. Důležité bylo správné pochopení, jak mít z projektů prospěch.

Dle Midterm Review¹¹² 2011–2013 se Peru stále potýká s korupcí, slabostí institucí a problémy s drogami. Situaci komplikuje finanční krize, která měla vliv hlavně na export. Makroekonomické ukazatele byly negativně ovlivněny.¹¹³ Růst HDP v roce 2008 dosáhl 8,8 %, ale v roce 2009 odhad činil jen 0,8 %. Chudoba¹¹⁴ zůstává problémem, v roce 2008 bylo procento lidí žijících v chudobě 36,2. Regionální rozdíly zůstávají patrné a problémy mezi indiánským obyvatelstvem také.¹¹⁵ Jako budoucí program je doporučována strategie, která by se podobně jako PRODAPP zaměřovala na oblast pěstování koky, která úzce souvisí s chudobou a tematikou drog.

Carmen del Rocio Azurín Araujo¹¹⁶ zdůrazňuje, že objem poskytované pomoci není v současné době dostačující. Při realizaci programů představují velký problém instituce. Cíle a záměry rozvojové spolupráce schvaluje vláda, popř. místní správa, avšak realizaci programu často neprovádí a závazky přenechá vládě následující. Co se odpovědnosti za výsledky projektů týká, je třeba vyřešit častou změnu kompetentních osob. Často dochází

¹¹¹ Asociación de Productores Agropecuarios de San Cristóbal, Asociace zemědělců z San Cristóbal

¹¹² Summary of the Mid-term Review Peru 2011-2013, 2011.

¹¹³ Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean, 2009. s. 89.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Např. 34 zavražděných indiánů v oblasti Amazonie v červnu 2009.

¹¹⁶ Paní Azurín Araujo pracuje jako první tajemník na peruánské ambasádě v Malajsii.

k ročním zpoždění projektů, což způsobuje problémy ve financování, neboť Evropská unie vyžaduje přesné plnění plánů.

Za největší hrozbu ovlivňující rozvojové programy označuje paní Azurín snahu za každou cenu spotřebovat všechnu obdrženou pomoc. Pokud by prostředky v dané výši nebyly použity, při příštím rozpočtování by původní objem prostředků nebyl znovu přidělen a v žádném případě navýšen. Dárci by věnovaly prostředky na jiné projekty. Hrozbu představuje označení země za zemi neschopnou přijmout daný objem prostředků. Z tohoto důvodu dochází k mnoha neefektivnostem, kdy stát bude upřednostňovat neefektivní využití všech poskytnutých prostředků před efektivním využitím necelého objemu finanční pomoci.

Jako doporučení navrhuje systematictější pomoc, na které by obě strany, Evropská unie i Peru, velmi úzce spolupracovaly. Je důležité, aby byl vždy stanoven přesný rámec spolupráce a neodchylovat se od něj. Dodatečné změny v zaměření projektů¹¹⁷ svědčí o nedostatečném výzkumu před začátkem programů a způsobují finanční ztráty. Nevyčerpání celého rozpočtu by nemělo být penalizováno, ale naopak odměňováno, pokud by i při nižších výdajích, než bylo předpokládáno, dosáhlo vytyčeného cíle.

Na základě své praxe se domnívá, že by projekty měly být spravovány jednotně Ministerstvem zahraničí. V případě Peru jsou instituce velmi komplikované a vztahy mezi nimi jsou málo transparentní. Většinou je problém určit instituce, popř. osoby, zodpovědné za daný projekt. V tomto ohledu jsou negativně hodnoceny projekty zaměřující se na institucionální rozvoj v regionech, neboť ve většině případů vedou k růstu institucí a složitější komunikaci mezi nimi. S růstem institucí souvisí i růst byrokracie.

¹¹⁷ Např. programy zaměřené na rozvoj zemědělství střídají preferovanou zemědělskou plodinu. Často to platí o preferenci kaučuku na úkor kávy a obráceně.

Závěr

Ve své práci „Rozvojová pomoc EU – spolupráce s Peru“ jsem se zabývala tématem rozvojové pomoci Evropské unie se zaměřením na Peru. Evropská unie patří mezi největší poskytovatele rozvojové pomoci. Za rozvojovou politiku je zodpovědná především Evropská komise.

O rozvojové politice mluvíme od konce Druhé světové války, kdy Spojené státy americké nabídly evropským státům pomoc s poválečnou obnovou ve formě tzv. Marshallova plánu. Mezi jednotlivé nástroje rozvojové politiky patří vedle rozvojové spolupráce resp. pomoci i granty, zvýhodněné půjčky nebo remittance atd. R. C. Riddell zastává názor, že rozvojová pomoc funguje, ale je třeba zaměřit se na její efektivitu.

Evropská unie se snaží efektivitu své pomoci zvýšit, při realizaci rozvojové politiky má neefektivnostem zabránit koncept 3 „K“ a princip vlastnictví. 3 „K“ představují koordinaci, komplementaritu a koherenci jednotlivých programů. Koordinace znamená sjednocení rozvojové politiky Evropské unie s rozvojovou politikou členských států. Komplementarita představuje soudržnost rozvojové politiky, tj. programy se mají vzájemně doplňovat. Koherence představuje harmonizaci všech politik s politikou rozvojovou. Dle principu vlastnictví si stát přijímající pomoc sám určuje, kam poskytnuté zdroje budou alokovány, a dárce sleduje proceduru.

Ačkoliv Latinská Amerika nepatří mezi tradiční příjemce rozvojové pomoci EU, existuje zde velké množství programů, které se snaží o rozvoj v oblasti. Evropská unie spolupracuje nejen s regionálními uskupeními, jako je Andské společenství národů nebo MERCOSUR, ale i s jednotlivými státy. Spolupráce s Peru začala v 90. letech 20. Století. Tehdy se zaměřovala na vzdělávání, rozvoj venkova a podporu podnikání. V současnosti se programy řídí podle strategického dokumentu Evropské komise Country Strategy Paper pro roky 2007–2013.

Domnívám se, že jsem hypotézu, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, částečně potvrdila. Rozvojová spolupráce EU s Peru, na konkrétním příkladu programu PRODAPP, není natolik efektivní, aby program výrazně omezil pěstování koky.

Podle statistiky OSN zaměřených na tematiku drog a jejich produkce vyplývá, že produkce koky v andském regionu i přes implementování programu PRODAPP stoupá, a to právě v regionu Amazonského pralesa, tedy v oblasti Pozuzo-Palcazú.

Na druhou stranu byl program zčásti úspěšný, neboť určité výsledky přinesl. Program PRODAPP přispěl k regionálnímu rozvoji. Došlo ke zlepšení infrastruktury a byla prováděna školení a zvyšována kvalita lidských zdrojů. Proti potvrzení mé hypotézy stojí fakt, že projekt s obdobným zaměřením chce EU realizovat znovu. Hodnocení programu z pohledu Evropské unie i organizace DEVIDA jsou kladná a tvrdí, že došlo k rozvoji všech šesti oblastí, na které byl program zaměřen.

Samotný cíl projektu je, podle mého názoru, správný a logický. Chudoba, svázanost obživy s produkcí koky a rozvoj spolu souvisí. Program si kladl za cíl naučit obyvatele nové zemědělské techniky tak, aby nemuseli být existenčně závislí na pěstování koky. Nahrazovalo ji např. pěstování ananasů, kávy, popř. produkce medu.

Index HDI pro Peru dosáhl hodnoty střední hodnoty, a to 0,723. Vývoj HDI v Peru oproti průměru Latinské Ameriky a Karibiku vykazuje rychleji rostoucí tendenci, avšak procento žijících v chudobě je v Peru vysoké. Bohatství je v Peru rozdělováno nerovnoměrně, což dokazuje vysoké procento lidí žijících pod hranicí chudoby. Mnohé problémy přináší korupce a produkce koky. V regionu And, tedy na území Kolumbie, Bolívie a Peru, se pěstuje velké množství koky, ze které lze později zpracovat syntetickou drogu kokain. Proces rozvoje komplikuje nedostatečná infrastruktura, což platí i pro oblast Amazonského pralesa, kde byl hodnocený program PRODAPP realizován. Rozvojové programy a snaha o rozvoj má v Peru smysl. Program PRODAPP byl zaměřen na alternativní rozvoj v pralesních oblastech Pozuzo a Palcazú a představuje nástroj v boji proti produkci koky a překonávání problému chudoby. Byl spolufinancován právě Evropskou komisí a vládou Peru. Program měl za cíl naučit zemědělce novým postupům a umožnit jim přechod na pěstování jiných plodin.

Program PRODAPP se nezaměřuje na hlavní oblast produkce koky, což je oblast Alto Huallaga, kde došlo paradoxně k poklesu produkce kokainu. Největší nárůst produkce, a to o 38 % vzhledem k roku 2008, je ale dle World Drug Report 2010 právě

v menších lokalitách, jako je Palcazú.¹¹⁸ Nárůst je zde pozorován souvisle od roku 2004, tedy po započetí programu v roce 2002. Bohužel se mi nepodařilo získat konkrétní data, která by popisovala vliv programu na produkci pouze v šesti lokalitách oblasti Pozuzo-Palcazú, na které se program zaměřil.

Dle Evropské unie byly programy v rámci PRODAPP úspěšné. Také organizace DEVIDA dospěla ke stejnému názoru jako EU.¹¹⁹ Program byl kladně hodnocen svými organizátory. Je pochopitelné, že jejich hodnocení bude působit spíše pozitivně a při evaluaci se zaměří na kladné stránky projektu. Oficiální vyjádření Evropské komise, popř. organizace DEVIDA či samotné organizace implementující program PRODAPP ohledně jeho výsledků a zvýšení produkce drogy kokainu v oblasti, jak udávají statistiky OSN, se mi nepodařilo získat.

Carmen del Rocio Azurín Araujo zmiňuje některé z problémů spolupráce. Tvrdí, že pomoc je stále málo systematická, proto dochází např. k zmíněným změnám v preferovaných substitutech koky. Samotné poskytování pomoci v sobě nese navíc určité překážky jako nutnost v každém případě vyčerpat rozpočet v určitém termínu, což vede k neefektivnímu čerpání zdrojů.

Na základě této práce se domnívám, že rozvojová spolupráce mezi EU a Peru není ideální. Opakovaně se objevuje problém nedostatečné efektivity pomoci a výsledky programu PRODAPP nejsou jednoznačně pozitivní. Komunikace mezi oběma partnery není efektivní a je zde velký prostor pro její zlepšení. Situaci v Peru komplikuje špatná infrastruktura, sociální segregace původních obyvatel, nízká vzdělanost a chudoba. Tematicky a systémově je ovšem spolupráce velmi dobře zaměřená. Necílí pouze na sekundární problémy, ale zaměřuje se rovnou na hlavní problém, jímž je pěstování a závislost na koce.

¹¹⁸ World Drug Report 2010, 2010.

¹¹⁹ Programa de desarrollo alternativo en las Areas de Pozuzo y Palcazú. Noticias. Dostupné z <http://prodapp.org/noticia.php>.

Zdroje

Články a knižní publikace

1. ADAMCOVÁ, L. a kol: *Úvod do rozvojových studií*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1057.
2. ADAMCOVÁ, L., NĚMEČKOVÁ, T.: *Rozvojová ekonomika*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1515-1.
3. ADAMCOVÁ, L., NĚMEČKOVÁ, T.: Rozvojová politika EU – regionální přístup. In: *Současná Evropa a Česká republika 2*. 1.vyd. Praha: Centrum Evropských studií, 2006. ISSN 1211- 4073.
4. CASSEN, R.: *Does aid work? : Report to an Intergovernmental Task Force*. 2.vyd. Oxford: Clarendonn Press, 1994. ISBN 978-0-19-877386-3.
5. CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J.: *Evropská integrace - Evropská unie*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0.
6. CIHELKOVÁ, E.: *Vnější vztahy Evropské unie*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2003. ISBN 80–7179–804–5.
7. DUBA, N. aj.: *Rozvojové země: potřebují pomoc, nebo volné trhy?* 1.vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009. ISBN 978-80-86547-74-9.
8. FIALOVÁ, H., FIALA, J.: *Ekonomický slovník s odborným výkladem česky a anglicky*. 2.vyd. Praha: A plus, 2009. ISBN 978-80-903804-4-8.
9. FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK M.: *Společné politiky EU*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-939-9.
10. HALAXA, P.: Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P.: *Stát, prostor, politika*. Praha: Univerzita Karlova, 2000. ISBN 80-238-556.
11. LYNN, S. R.: *Economic Development: theory and praxy for a divided World*. 1.vyd. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2003. ISBN 0-13-014161-5.
12. PAYNE, A.: *The Global Politics of Unequal Development*. 1.vyd. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 0-333-74072-6.
13. PERKINS, D. H., RADELET, S., LINDAUER, D. L.: *Economics of Development*. 6.vyd. New York: W.W.Norton, 2006. ISBN 0-393-92652-4.
14. RIDDELL, R. C.: *Does Foreign Aid Really Work?* 1.vyd. Oxford: University Press, 2007. ISBN 978-0199295654.

Elektronické zdroje

15. CLAY, E. J., GEDDES M., NATALI, L.: *Untying Aid: Is it working? Evaluation of the Paris Declaration*. [online]. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2009. Dostupné z <http://www.oecd.org/dataoecd/51/35/44375975.pdf>. ISBN: 978-87-7605-352-9.
16. *Country Briefing on Regional Cooperation Programmes. Peru. Programme Review July 2010*. [online]. Brussels: European Commission, 2010. Dostupné z <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/regional-cooperation/documents/peru.pdf>.
17. *Country Strategy Paper. Peru 2002–2006*. [online]. Brussels: European Commission, 2002. Dostupné z http://eeas.europa.eu/peru/csp/02_06_en.pdf.
18. *Country Strategy Paper. Peru 2007–2013*. [online]. Brussels: European Commission, 2007. Dostupné z http://eeas.europa.eu/peru/csp/07_13_en.pdf.
19. Evropská komise, Evropský parlament. *Evropský konsenzus o rozvoji*. [online]. 2006. Dostupné z http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/european_consensus_2005_en.pdf.
20. FELKNEROVÁ, P.: *Evropská rozvojová politika*. [online]. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_265.pdf.
21. HORKÝ, O.: *Dilemata rozvojové politiky*. [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2005. Dostupné z <http://www.iir.cz/upload/Policy/Papers/ohorky/2005dilematarp.pdf>.
22. *Is it ODA?* [online]. Organisation for Economic Co-operation and Development, 22. 5. 2001. Dostupné z http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/DAC_ODA_WhatIsIt_2001.pdf.
23. *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární pomoc: Příručka rozvojového vzdělávání pro studenty mediálních oborů* [online]. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., 2007. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/download/skripta_rozvojovka_student.pdf.
24. *OECD-DAC Secretariat simulation of DAC members' net ODA volumes in 2008 and 2010*. [online]. Organisation for Economic Co-operation and Development, 2009. Dostupné z <http://www.oecd.org/dataoecd/47/56/42458719.pdf>.
25. *Regional Strategy Paper. Andean Community 2002–2006*. [online]. Brussels: European Commission, 2002. Dostupné z http://eeas.europa.eu/andean/rsp/02_06_en.pdf.

26. *Regional Strategy Paper. Andean Community 2007–2013*. [online].
Brussels: European Commission, 2007. Dostupné
z http://eeas.europa.eu/andean/rsp/07_13_en.pdf.
27. *Rural Development. EU-Peru Programme for alternative development in
Pozuzo Palcazú area*. [online]. EuropeAid. Dostupné
z http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/peru_prodapp_en.pdf.
28. *Smlouva o založení Evropského společenství*. [online]. Dostupné
z <http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf>.
29. *Special Eurobarometer 352. Europeans, development aid and the Millennium
Development Goals*. [online]. Brussels: European Commission, 2010. Dostupné
z http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_352_en.pdf.
30. *Special Eurobarometer 318. Development Aid in times of economic turmoil*.
[online]. Brussels: European Commission, 2009. Dostupné
z http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_318_en.pdf.
31. *Summary of the Mid-term Review Peru 2011–2013*. [online]. Brussels: European
Commission, 2011. Dostupné
z www.eeas.europa.eu/peru/csp/11_13_mtr_summary_en.pdf.
32. *The Global Competitiveness Report 2009–2010*. [online].
Geneva: World Economic Forum, 2009. Dostupné
z http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf. ISBN-10: 92-95044-25-8.
33. United Nations Office on Drugs and Crime. *World Drug Report 2010*. [online].
New York, 2010. Dostupné
z http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf. ISBN 978-92-1-148256-0.
34. VLKOVÁ, Ivana: *Efektivnost rozvojové pomoci jako prostředek pro zvýšení
dopadu Official Development Assistance* [online]. Acta Oeconomica Pragensia
3/2009. Dostupné z <http://www.vse.cz/aop/pdf/272.pdf>.

Články publikované na internetu

35. Ekonomický a sociální rozvoj. *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. c2005.
[cit. 2010-10-02]. Dostupné z <http://www.osn.cz/ekonomicky-a-socialni-rozvoj/>.

36. JUŘÍK, O.: Andské společenství: částečně (ne)fungující spolek horských národů. *Latinská Amerika dnes*. [online]. 2010. [cit. 2011-2-14]. Dostupné z <http://latinskaamerikadnes.cz/2010/06/andske-spolecenstvi-castecne-nefungujici-spolek-horskych-narodu/>.
37. Marshallův plán. *TOTALITA*. [online]. c1999-2011. [cit. 2011-1-29]. Dostupné z <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/marshall.php>.
38. OPRŠAL, Z.: Rozvojová politika Evropského společenství. *Rozvojovka*. [online]. 2008. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-evropskeho-spolecenstvi_228_5.htm.
39. Peru. *Latin American Economic Outlook*. [online]. [cit. 2010-12-19]. Dostupné z <http://www.latameconomy.org/en/country-notes/peru/>.
40. Peru's coca cultivation up 6.8 percent : Coca production overtakes Colombia. *Peruvian Times*. [online]. 2010. [cit. 2011-2-23]. Dostupné z <http://www.peruviantimes.com/22/perus-coca-cultivation-up-6-8-percent-coca-production-overtakes-colombia/6716/>.
41. Profile: Alberto Fujimori. *BBC News*. [online]. [last updated 2009-4-7]. [cit. 2011-4-20]. Dostupné z <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3112321.stm>.
42. RIDDELL, R. C.: Is aid working? Is this the right question to be asking? *Open democracy*. [2009-11-20]. [online]. [cit. 2011-2-23]. Dostupné z <http://www.opendemocracy.net/roger-c-riddell/is-aid-working-is-this-right-question-to-be-asking>.
43. Rozvojová pomoc Evropské unie. *Rozvojovka*. [online]. 2008. [cit. 2010-12-12]. Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=204>.
44. Rozvojové cíle. *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. 2005. [cit. 2010-10-17]. Dostupné z <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>.
45. Splnitelné cíle tisíciletí : Summit OSN k Rozvojovým cílům tisíciletí (MDGs). *Informační centrum OSN v Praze*. [online]. 2005. Praha. [cit. 2010-10-17]. Dostupné z <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1621>.
46. STOJANOV, R.: Remittance nebo rozvojová pomoc? Výzva pro koherenci české migrační a rozvojové politiky. *Rozvojovka*. [online]. 2008. [cit. 2010-11-29]. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/remittance-nebo-rozvojova-pomoc_200_36.htm.
47. The World Factbook. Unemployment rate. *Central Intelligence Agency*. [online]. [cit. 2011-01-04]. Dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2129.html>.

48. UN recognition of the Least Developed Countries. *United Nations Conference on Trade and Development*. [online]. 2002. [cit. 2011-4-2]. Dostupné z <http://www.unctad.org/templates/Page.asp?intItemID=3618&lang=1>.
49. Vnější vztahy. Rozvojová politika. *EUROSKOP*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika>.

Internetové stránky

50. Caribbean Community (CARICOM) Secretariat. *CARICOM*. [online]. The Caribbean Community. c2011. Dostupné z <http://caricom.org>.
51. *Comunidad Andina*. [online]. c2007. Andean Community: Organismo de integración económica y social. Dostupné z <http://www.comunidandina.org>.
52. *České fórum pro rozvojovou spolupráci*. [online]. Rozvojová spolupráce. Dostupné z <http://www.fors.cz>.
53. *Člověk v tísni*, o. p. s. *Rozvojovka*. [online]. Rozvojová politika. c2007. Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz>.
54. *European Investment Bank*. [online]. Projects. c2011. Dostupné z <http://www.eib.org>.
55. *Mercado Común del Sur*. [online]. Acerca del Mercosur. Dostupné z <http://www.mercosur.int/>.
56. *Ministerstvo financí České republiky*. [online]. EU a zahraničí. c2005. Dostupné z <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>.
57. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [online]. Zahraniční vztahy. c2005. Dostupné z <http://www.mzv.cz>.
58. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online]. OECD. Dostupné z <http://www.oecd.org>.
59. *Portál Evropské unie*. [online]. The official website of the European Union. Dostupné z <http://www.europa.eu>.

60. *Programa del desarrollo alternativo de Areas Pozuzo y Palcazú*. [online]. PRODAPP. Dostupné z <http://www.prodapp.org/>.
61. *Rozvojové středisko*. [online]. Česká rozvojová agentura. Dostupné z <http://www.rozvojovestredisko.cz>.
62. *Three-Cs.net*. [online]. Evaluating Coordination, Complementarity and Coherence for Development. Dostupné z <http://www.three-cs.net/>.
63. *United Nations Conference on Trade and Development*. [online]. UNCTAD. c2002. Dostupné z <http://www.unctad.org/templates/Startpage.asp?intItemID=2068&lang=1>.
64. UNIC Praha. *Organizace spojených národů*. [online]. OSN Praha. c2005. Dostupné z <http://www.osn.cz>.
65. *United Nations Development Programme*. [online]. UNDP. c2010. Dostupné z <http://www.undp.org>.
66. Vláda České republiky. *Euroskop.cz*. [online]. Věcně o Evropě. c2005-2011. Dostupné z <http://euroskop.cz>.

Další zdroje

Paní Carmen del Rocio Azurín Araujo. Zastává funkci prvního tajemníka na ambasádě Republiky Peru v Kuala Lumpur v Malajsii. Studium na Academia Diplomática del Perú zakončila v roce 1990. Je autorkou *Bases para una Política Cultural Exterior Peruana*, která se zabývá základy peruánské zahraniční politiky v oblasti kultury.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Program PRODAPP, mapa oblasti programu.....	57
---	----

Přílohy

Příloha č. 1: Program PRODAPP, mapa oblasti programu

Zdroj: materiál poskytl Carmen del Rocio Azurín Araujo